

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

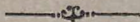
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JOHN M. MØLLER

PRÆSTEN W. C. MÜLLER

SÆRTRYK AF SAMLINGER TIL
JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI

AARHUS

TRYKT I STIFTSBOGTRYKKERIET

1910

JOHN M. MØLLER

PRÆSTEN W. C. MÜLLER

SÆRTRYK AF SAMLINGER TIL
JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI

AARHUS

TRYKT I STIFTSBOGTRYKKERIET

1910

Præsten W. C. Müller.

Ved John M. Møller.

Sognepræst Müller, som døde i Vorbasse 1802, blev kun godt 59 Aar gl.; men han kom til at flytte vidt omkring og til at opleve adskilligt, saa det formentlig vil kunne interessere ogsaa andre end dem, som nedstamme fra ham, at læse noget om ham.

Wulf Christopher Müller fødtes den 3. Septbr. 1743 i Kjøbenhavn — hvor hans Fader dengang var Skrædermester — og blev døbt i Helligøjstes Kirke den 6. Septbr. s. A. 4 Aar gl. begyndte han at gaa i »Læse- og Skrive-skole«; 1753 blev han taget ud af denne Skole for at nyde privat Undervisning. Hans første Informator slog hans Søster med knyttet Næve i Næse og Mund, saa Blodet flød, og blev derfor afskediget; den næste, som var Magister, tog selv »sin Permission og reyste ad Norge til igjen«. I Aaret 1757 fik han Undervisning hos Børge Riisbrigh, og Søndagen efter Mikkelsdag s. A. blev han confirmeret i »Runde« Kirke af Capellan Frederik Boye, Forfatteren af den bekjendte Skatkiste¹⁾. Det følgende Aar optoges han i Frederiksborg Skoles øverste Classe, og

---

1) Jfr. Kirkeh. Saml. 5. R. V, 129 ff., 406 ff.

i Aaret 1759 blev han af »den brave Mand Rector Schrøder« dimitteret til Universitetet.

Müller, som endnu ikke var fyldt 16 Aar, da han den 19. Juli blev Student, tog den 5. Maj 1760 Exam. philos. med Charakteren Haud illaud¹⁾. Han fik saa i Følge Frederiksborg Skoles Privilegium »Closteret« (ϝ: Communitetet), som han havde til Octbr., da han med sine Forældre rejste til Aalborg, hvor Faderen, som fra 1757—59 havde været Møller og Kromand i Øvre Værebros, nedsatte sig som Skrædermester. Efter et Aars Ophold i Aalborg begav Müller sig paa Rejse til Kjøbenhavn; han sejlede med Skipper Lars Bornholmer og havde en stræng Rejse; uden for Hals kom om Natten et forfærdeligt Vejr, som ganske betog dem Haab om at komme til Land mere; men ved Guds besynderlige Naade kom de til Kjøbenhavn med Forlis. Efter at være bleven manuduceret af en gammel »Student« Nestius, tog han den 2. Marts 1763 theologisk Examen. Af Examinationsprotokollen fremgaar det, at han klarede sig godt; men han fik Charakteren Non cont. og kunde nok ikke faa mere, da han vist havde angivet sig til denne Charakter²⁾. Onsdagen efter Paaske s. A. prædikede han i Helligstes Kirke for Dimis og fik Laudabilis, saa den unge »Student« — ogsaa en Candidat kaldtes dengang saaledes —, som snart efter rejste til Aalborg, er sikkert med Glæde bleven modtaget af sine Forældre; i sin Tegnebog har han optegnet, at de betalte ham godt for en Prædiken, som han en Fredag holdt i Budolphi Kirke. Han blev saa Huslærer hos Major Deden paa Randrup, hvor

1) Ved Studenterexamen fik han 2 optime (ug.), 8 b. b. (mg.) og 5 b. (g.); Hovedcharakter gaves der ikke dengang ved Artium.

2) Candidaterne angav sig dengang jævnlig til laveste Charakter, som retlig gav samme Adkomst som de højere. (H. Matzen: Kjøbenhavns Universitets Retshist. II, 174.)

han forblev til Mikkelsdag 1764, og i hvilken Tid han ofte prædikede for Hr. Seerup i Sønder og Nørre Kongerslev samt Komdrup Kirker. I April 1765 sejlede han med Skipper Jørgen Engelbrechtsen til Christiania, og den 10. Maj tiltraadte han en Condition hos en Foged i Norge. Hermed stanse nogle Optegnelser i hans Tegnebog; men han var nu i ca. 10 Aar Lærer paa forskjellige Steder. Da han i Aaret 1775 i Anledning af sin Ordination beskrev sit Levnet, taler han om, at han havde havt meget og efter den naadige Guds Vilje besværligt Arbejde med at undervise paa forskjellige Steder for at erhverve det daglige Brød.

I Aaret 1774 gjorde W. C. Müller et Forsøg paa at blive Præst. Gyrstinge-Flinterup Sognekald var da ledigt, og Provsten i Herredet, Professor Pontoppidan i Sorø, søgte at skaffe Müller Embedet, idet han anbefalede ham til Biskoppen: Han var et skikkeligt Menneske, som man kunde være bekjendt at tale for, og som kunde vente eller havde »det, hvormed han kunde sætte sig i Stand«. Det blev imidlertid Capellanen i Stubbekjøbing, Wedel¹⁾, som fik Embedet. Men det følgende Aar blev Müller beskikket til personel Capellan for Pedersborg og Kindertofte. Prof. theol. Provst Pontoppidan havde som Sognepræst i Sorø de nævnte to Sogne til Annexer; hans Capellan, Kjær, døde den 13. Octbr. 1775, og Pontoppidan tilskrev saa Biskoppen, at han ønskede at faa W. C. Müller, som da var i Condition paa Fyen, til Capellan. Biskop Harboe anbefalede ogsaa Müller til Cancelliet; han havde engang hørt ham prædike, og det meget grundig og opbyggelig; vidste ogsaa, at hans Forhold i alle Maader var christeligt og exemplarisk, hvorfor

---

¹⁾ Jfr. Kirkeh. Saml. II, 111 ff.

han ikke kunde vente andet, end at han ved Herrens Naade vilde være en duelig Lærer.

Den 2. Novbr. 1775 blev Müller udnævnt til Capellan for de nævnte Menigheder, og allerede Dagen efter blev han tilligemed 11 andre ordineret i Kjøbenhavn. Det var vel i Anledning af dette store Antal, at Hr. Sinding¹⁾, som prædikede, havde valgt til Text Ps. 68, 12 (Herren lader Ordet udgaa; de Kvinder, som bringe glad Budskab, ere en stor Hær)!

Den Levnetsbeskrivelse, som Müller gav af sig selv i Anledning af Ordinationen, og som han skrev paa flot Latin, endte han saaledes: Den treenige, algode, almægtige Gud give, at jeg maa være tro i det lidet, at jeg maa agtes værdig til at sættes over det større. Imidlertid vil jeg stedse anraabe Himlen om, at alt maa ske til Guds Ære, Menighedernes Gavn og min egen Frelse.

Pedersborg og Kindertofte.

I et Brev, som Capellan Müller den 6. Maj 1779 skrev til Biskoppen, hedder det: »Havde min forrige Sognepræst Hr. Professor Pontoppidan²⁾ ikke været beladt med Pedersborg Præstegaard, som han ikke selv maatte beboe, og jeg som Capellan til alle 3 Sogne kundet være i hans Hus, da havde vi begge været hiulpne, og jeg ikke haft Aarsag saa hastig som skeed at ønske og begiære Noget andet. Min afdøde Formand, skjønt han havde Penge, vilde, overbevist om Tabet derved, ikke modtage Gaarden. Jeg maatte nolens volens $\frac{1}{2}$ Aar efter mit Kald hertil tage imod den, saa ubetænkt og paa saa-

¹⁾ Kaldet til Sognepr. for Skuldelev-Selsø. Jfr. Kirkeh. Saml. 5. R. V, 100.

²⁾ Blev $\frac{31}{3}$ 1779 Sognepr. i Aalborg; efterfulgtes i Sorø af Professor Holst.

danne Vilkaar, som blev Aarsag til min Ynkværdighed nu. Thi foruden at jeg til Føde og Sædekorn samt Besætning og Gaardredskab med Videre, som jeg i en Tid af 5 Uger før Majdag maatte forskaffe mig og derfor købe dyrt, maatte efter lang Løben og Renden tigge mig 300 Rdlr. til Laans, hvis Følge lettelig indsees, da Ingen nuomstunder uden Interesse laaner nogen, der har saa lidt at tage af som jeg, noget der ved tilstødende Uheld lettelig kunde tabes; saa maatte jeg og il Husholdningens Bestyrelse gifte mig og for at faa uden Renter det øvrige, som manglede, tage mine over 60 Aar gamle Forældre til mig, hvilke tillige med mig maa sukke i den elendigste Tilstand, om jeg ikke snart forhielpes, da jeg aarligen har maattet sætte til ved Avlingen og derved er kommen i adskillig anden Giæld.« Han opregner saa sine Indtægter og Udgifter. De første udgjorde ialt 77 Rdlr. aarlig. Om de sidste skriver han: »Gaardens Avling, som jeg maatte modtage for Kost, Kammer osv. efter Rescr., har som forslidt af Bønderne før min Tid og i denne Skov Egn ikke indbragt mig endnu noget at sælge; til sammes Drift maa jeg aarlig udgive Løn til 1 Karl 16 Rdlr., til en halv Karl 8 Rdlr., en Dreng 4 Rdlr. og en Tærsker 8 Rdlr. 2de Piger 13 Rdlr. Heste, Vogne og Gaard Redskab at holde vedlige 16 Rdlr. Extra Skatten af Folkene, mig og Kone 7 Rdlr. Rente Penge 16 Rdlr. Sild, Fisk og Salt til Folkene 6 Rdlr. Tilsammen det ringeste beregnet 94 Rdlr., som er 17 Rdlr. mere end Indtægten, foruden hvad jeg har til egen Husholdning at give ud til det mere, der behøves, ey at tale om Klæder og Skoe.« Han kan ikke længere beholde Gaarden, og naar han skal opgive denne og give enhver sit, bliver han med sine »sat i en elendig og nøgen Tilstand, kommer næppe til at eye et Fjær«. Han beder derfor Biskoppen om at anbefale hans Ansøgning om et Sognekalde.

Müller kom dog i adskillige Aar til at vente paa et Sogne kald, og det hjalp ham vel ikke meget, at han i Aaret 1781 i Lejren ved Kjøbenhavn var »anbefalet Feltpræst ved det danske Liv-Regiment til Fods«. Samme Aar maatte han i alt Fald frasige sig Gaarden og holde 2de Auctioner over Besætning og øvrige Ejendele, forbeholdende sig intet uden det nødvendigeste at ligge og sidde paa, og saa fik han endda ikke sin Gjæld betalt — fortæller han i Aaret 1783 i en Ansøgning, i hvilken han tillige siger, at hans Forfatning er ganske kummerlig, saa han med Kone og 3 Børn maa se Mangel paa fornøden Subsistence og det kummerligste Liv i Møde, hvis han ikke bliver forflyttet. Denne Ansøgning virkede da ogsaa.

Müller blev, medens han var Capellan i Pedersborg to Gange viet i Tjustrup Præstegaard. Den 26. April 1776 ægtede han Else Cathrine Hansteen, som fødtes i Tjustrup den 11. Octbr. 1738 og var en Datter af Sognepræst Henrik Hansteen og Cecilie Elers. Hun havde efter Faderens Død i ca. 16 Aar havt sit Ophold hos hans Eftermand Holm og var bleven behandlet som Familiens eget Barn. Hun var altsaa ikke saa ung, da hun blev Husmoder i Pedersborg Præstegaard, og hun kunde ogsaa nok trænge til at have nogen Erfaring for at holde Hus under de Forhold, som foran blev skildrede. Men hun var svagelig og kom ikke til at leve ret mange Aar. I Pedersborg Kirkebog skrev hendes Mand den 28. Octbr. 1779 saaledes:

»Den 20de Octbr. [1779 begr.] . . . Min Kone Else Cathrine Müller fød Hansteen. Hun døde efter næsten 9 Ugers ustandne Smerter den 13de ejusdem, da Hun i samme Tid var bleven gandske udtæret af Lunge-Soet, hvortil fra Begyndelsen af Jøyet var tilslaget en bestandig Diarrhoe og

hverdagsfeber; men de daglige og Nattelige Smerter forarsagede Moer-Syge, som Hun fra Hendes Barndom af undertiden var plaget med. Den overmaade Fugtighed paa dette bedrøvelige Sted, som Hendes svage Natur ikke kunde fordrage, var ellers en vigtig Aarsag til hendes Sygdom og saa snart paafølgende Død¹⁾. Det, der trøster mig, er Hendes visz forhaabede Opstandelse til Glæden. Jeg har ladet Hende nedlegge i Kirchen under de 3de Stoele, hvori Præste, Degne og Skoleholder Konerne har deres Sæder, tet ved fod-Træet af Stoelen indenfor Gangen, til den Ende, at Jeg agter Selv, v. D., at ligge ved Siden af Hende i Gangen, følgelig med fødderne tet op til Chors Dørren; thi Hun var mig i Livet den korte Tiid, Baandet varede, en kjærlig, omhyggelig og dydig, følgelig og af mig meget elsket Kone. Min kjærlige Anmodning derfor til mine kjære Efter Mænd i Embedet er denne: at De haver et vaaget Øye over, at ingen af os saalænge mueligt foruroliges ved nogen Opgravning; Herren selv skal belønne!!! Hendes Leve-Tiid var 41 Aar og 1½ Dag.«

Müllers Moder har vel saa en Tid forestaaet Husholdningen; men den 24. Octbr. 1780 ægtede han Inger Marie Berg. Hun var født i Frederiksstad i Norge 1759 (døbt den 23. Maj) og var en Datter af Jon Guttormsen Berg og Marie Olsdatter Hersætter. Som Barn blev hun forældreløs og kom efter en Tids Forløb i Huset hos Hr. Holm i Tjustrup. Af ham, som var gift med hendes Moster, Maren Hersætter, blev hun confirmeret 1775. Hans Eftermand Wædelée, i hvis Hus hun var bleven, viede hende til Müller, som saaledes fik en forholdsvis ung Hustru.

Havde Capellanen i Pedersborg Besvær af sit Land-

¹⁾ Jfr. Kirkeh. Saml. II, 254.

væsen, saa havde han vist Glæde af sin præstelige Virksomhed. Af Kirkebogen fremgaar det, at den 27. April 1778 traadte en Skovfoged paa Witzegaard i Kindertofte Sogn Kieldorphs Hustru Ane Margrethe Lowth — »af egen gode Vilje og ved Bibelens Læsning overbeviist efter foregaaende Samtale med« Capellan Müller og Professor Pontoppidan — over fra »den Catholske Religion« til »den Lutherske Religion«.

En Mand ved Navn Becker, som tidligere havde opholdt sig i Pedersborg Sogn, voldte Müller nogle Bryderier. Han forlangte at blive offentlig absolveret for Altergangs Forsømmelse, og da Müller ikke vilde indlade sig derpaa, bød Becker ham først 1 Krone og siden 1 Rdlr., hvis han vilde opfylde hans Begjæring. Müller fastholdt dog sin Vægning. Becker kom saa senere igjen til Præstegaarden og havde med sig en Indsidder, som skulde tale hans Sag. Da dette ikke hjalp, sagde Becker med en truende Mine og Adfærd, at han nok skulde tvinge Capellanen til »den nægtede publique Absolution«, hvorover Müller blev vred og »bød ham gaa paa Døren«, idet han tilføjede: »Naar I bruger Mund, lader jeg Jer sætte paa Porten.« I en Klage, som Becker derefter indsendte, og som var skreven af en vis Rothe, blev der fortalt, at Müller havde truet med Prygl. Men denne aabenbare Usandhed havde, som det ved Undersøgelse af Sagen viste sig, Rothe indført i Besværingen uden Beckers Vidende, og han maatte love i Henseende til sin slette Skrivemaade om Hr. Müller ikke at gjøre saadant tiere. Müller, hvis Vægning blev billiget, skrev i sin Erklæring bl. a.: »Jeg troer, det er at gjøre Kirche-Disciplinen latterlig — uden sær Kongelig Ordre og Benaadning — at byde et saadant Meniske vende sig for at bede en Meenighed om Forladelse for en Forseelse, som Hand icke blant den har begaaet, og den altsaa icke dermed

forarget; det var tilmed at give andre slette Christne, der ickun frygter sig for Menniskens Skam, Anledning til at begaa samme, i Tanke: Du kan tage et andet Sted hen, hvor Du icke er kjendt, og der uden Undseelse underkaste dig det, som Du da icke kand undgaae . . .«

Capellan Müllers Forhold til begge hans Sognepræster var vist godt. Pontoppidan, hvis første Hustru var en »Fætterske« til Müller, skrev i Aaret 1777 om ham til Biskoppen: »Kan icke andet end recommendere ham for hans Forhold i Levnet og Lærdom, da han har indført god Orden i Meenigheden; — — jeg mistede ham ellers nødvendig endnu«; i Aaret 1779 skrev han, at han ønskede gjerne, at Müller skulde blive resid. Capellan i Ringsted, idet han tilføjede: »især om jeg skulde komme bort«. Den 2. Juli 1783 blev Müller udnævnt til Sognepræst for

Aggersø og Omø.

Han blev indsat her 6. Sønd. e. Trin. (27. Juli) 1783 og overtog strax Præstegaarden.

»Agersø er et dejligt sted,
og Egholm er en krone,
Helleholm er der lidt godt ved,
paa Omø er ikke værd at komme«,

siger et gammelt Rim¹⁾. Müllers Familie, som rykkede ind i Aggersø Præstegaard, fandt vist, at der var godt at være, selv om Lejligheden maaske nok var noget indskrænket; der vilde nu blive mere at leve af, og der kunde være Haab om at faa Gjælden fra Pedersborg afbetalt. Embedets Indtægter vare ganske gode, og navnlig

¹⁾ Skattegraveren 1887 I, 176.

kunde Avlingen indbringe ikke saa lidt. Om Jorderne paa Aggersø og Omø hedder det i Bloch Suhrs Kaldslexikon (fra 1851), at de »ere meget gode og hvile aldrig«, — hvilket jo rigtignok for Omøs Vedkommende ikke synes at stemme med det i Rimet udtalte! Men det var i alt Fald tit besværligt for Præsten at komme fra Aggersø til Omø; denne Sognerejse var over 1 Mil til Lands og til Vands; i Pedersborg havde Müller dog kun havt $\frac{3}{4}$ Mil Sognerejse til Lands. Det var derfor ikke saa underligt, at han efter nogle Aars Forløb søgte andet Embede, og en anden Grund dertil var ogsaa den Omstændighed, at han var kommen paa Kant med Øernes Ejer, Præsten Thanck i Skjelskør. Denne Mand, som 1774 var bleven Medejер af Aggersø og Omø samt Egholm og Helholm, og den 14. Juni 1782 blev Eneejer deraf, fik Müllers Stemme ved Provstevalgøer i Vinteren 1788, idet Müller skrev til Biskoppen: »Efter nu Afg. Hr. Proust Faber [i Egeslevmagle] troer jeg, at Hr. Thanck i Skielskør fornemmelig besidder alle fornødne Requisita til at være Proust i Vester Flakkebjerg Herred«. Men Sognepræst Falch i Tjæreby, som stemte paa en anden, og som selv blev valgt til Provst, skrev »sub rosa« til Biskoppen om Thanck: »Den Tænkemaade og Sinds Forfatning, jeg sporer hos ham, giver mig ikke de bedste Tanker om ham«; han vilde ellers ikke nægte, at Hr. Thanck var dygtig nok til at være Provst. Samme Aar kom Müller til at faa en Prøve paa Thancks »Tænke-maade og Sinds Forfatning«. Den 20. Aug. 1788 tilskrev Müller »Velædle, Velærværdige og Høylærde Hr. Thanck« og bad ham om at lade anskaffe til Omø Skole en lang Bænk til den ene Side paa Skolebordet og en lille Bænk paa den nordre Side af Skolen til de smaa Børn. Ved Müllers Visitats havde adskillige undskyldt deres Børns Udeblivelse af Skolen med, at naar de skulde

sende Børnene i Skole, maatte disse enten sidde — efter deres Talemaade — paa Ryggen af hinanden eller staa, og han havde saa forgjæves henvendt sig til Thancks Befuldmægtigede paa Øerne, Sr. Lind, om at anskaffe de nødvendige Bænke.

Den 28. Octbr. tilskrev Müller atter Thanck. Han takkede for Anskaffelsen af den lange Bænk, og han beder om, at den ønskede lille Bænk ogsaa maatte blive anskaffet. En Del af de smaa Børn maa staa eller sidde paa Gulvet, hvilket sidste en fandt for godt, da han sidste Gang visiterede Omø Skole. Han havde forgjæves henvendt sig til Thancks Befuldmægtigede om Anskaffelsen. Müller bad endvidere om, at der maatte blive afhjulpet nogle Mangler i Aggersø Skole.

Den 5. Novbr. svarede Thanck, at han med al Fornøjelse vilde lade de manglende »Bisager« anskaffe til Skolerne; og han fremsatte i sit Brev flere Uartigheder imod Müller, tilsidst nogle paa Latin med et Citat paa Græsk! Det kom an paa, at Hovedsagen ikke manglede! »Jeg veed«, skrev han. »Beskaffenheden om Alt nøjere, end De venter, jeg veed, at der i Sommer var ledige Bænke i Omø Skole og ingen Børn, jeg veed, naar denne Skole Visitatz begyndte, og hvorledes anstilles, Alt af Bøndernes Beretning, og at en Vending i Skolen uden Børnenes nøjagtige Prøvelse har været Sagen, hvoraf dog intet stort kand ventes: jeg veed, at Bønderne paa Omø længe siden have i en Række af mange Uger, ja vel en gandske Maaned og derover indfunden sig for at afhente Præsten, men forgjæves — — —«.

Müller skrev saa en Del »Oplysende Anmærkninger« til dette Brev: »— — Det er vist nock icke Smaa Ting for en Skoleholder eller Børn at sidde i en Skole, hvor Vinduer ere ude og Huller i Karmene og Rammene, og Skoleholderen, som er vederfareet Sr. Bøhme, bliver

forfærdet ved, at urolig siddende Børn river en faldefærdig Benk over Ende paa et hulret Steen-Gulv, hvorved Eendeel kunde tage betydelig Skade paa deres Lemmer — —.«

Med Hensyn til de »ledige Bænke og ingen Børn« bemærker Müller: »Der var netop een Bænck. De andre laa forfulede under Bordet — —«. Thancks Paastande angaaende Skolevisitatsen vare bevislig usande. Om Aarsagen til Thancks Vrede hedder det: »— — Saalænge jeg vilde i alt viise Eftergivenhed til Fordeel for ham og Broder Hr. Lieutenant Thanck, der beboer Eegholm her ved Øen, saa fick jeg de mest veltalende Venskabs Forsickringer, som Ham aldrig fattes; men da jeg icke vilde lade mig aftrøe fra, til Aggersøernes Fordeel, efter Nogles Anmodning og de Allerfleestes Ønske, at holde Hingst for Byen, som jeg i Foraaret og tilbød dem uden Betaling, og hvorved Hr. Lieutenant Thanck, der aleene søgte egen Fordeel ved forhen at tage Betaling uden at opfylde sin Pligt, tabte Endeel, saa er det jeg nu især føler Virkningen af Egen Nytte — —«.

Den 10. Novbr. indsendte Müller Thancks Skrivelse tillige med sine Anmærkninger til Biskoppen, idet han bad om, at denne vilde lade de 2de i Skrivelsen »understrøgne« usandfærdige Beskyldninger, som vare Müllers Embedsførelse betræffende, undersøge »til dens Irettesættelse, som det vil paagjælde« med mindre Biskoppen formedelst den ham tilkommende Myndighed kunde formaa den ellers urolige Mand, Hr. Thanck, til at forvise Müller om, at han vilde skaane ham »herefter for sine Ham uanstændige Breve og tillige for Bryderie af Sig eller sine Tilhængere — —«.

Den 16. Decbr. s. A. skrev Biskop Balle til Provst Falch:

»Det omskrevne Brev fra Hr. Møller paa Aggersøe er rigtig indløbet; men jeg har med Flid opholdet mit Svar, efterdi Sagen ikke hastede, indtil de aarlige Indberetninger kom mig i Hænde, at jeg deraf kunde skjønne, hvad Reparation Skolerne behøve, og saasart disse Indberetninger indkomme, skal jeg ikke undlade at erindre Vedkommende om det fornødne i denne Henseende. Hvad det øvrige angaar, tænker jeg, at Hr. Møller best kunde foragte det. Sagen kan dog ikke anderledes afgjøres, naar Strid skal have Sted, end ved en Provsteret. Men hvortil nytter det at gjøre slige Ophævelser, hvormange Vidner skulde da ikke afhøres? Dog man veed jo af Erfaring, hvormeget ondt og forargeligt herved kan komme afsted. Lad os dog for Christi Vor Fredsfyrstes Skyld beholde Fred og Ro, saalænge det nogenledes er muligt. Freden skikker sig bedst for os og tjener os efter Tidernes Beskaffenhed i alle Henseender bedst. Naar hand agter det værd, kan hand jo svare Manden efter Fortjeneste, dog med Betænksomhed, og dermed er Sagen til Ende. Vil saa den anden ikke være rolig, kand hand jo henvise til at klage for Provst og Biskop. Da faa vi lov-mæssig Anledning til at tage fat paa Sagen, omendskjønt vi endda efter Loven forbindes til at arbejde paa mindelig Afgjørelse, førend Rettergang tilstedes. Hr. Møller indser selv, at jeg ikke paa Embedsvegne eller ved Magtsprog kand tvinge dend Anden til at tage sit Brev tilbage. Jeg maa nødvendig først have hans Erklæring. Men er det ikke bedre, at Splid forebygges?«

Biskoppens forstandige Brev, som Provsten tilsendte Müller, gjorde god Virkning paa denne, som saa tilskrev Provsten: »— — Vist er det — thi jeg kand umuelig enten skriftlig eller mundtlig forestille mig anderledes, end jeg er og mener —, det koster mig icke lidet at overvinde min Fortrydelse over Hr. Thancks uventede

Grovhed, som saarede mig meget, da jeg første Gang læste det; men jeg var og vist uværdig til Herrens Tjeneste, naar jeg icke lod een saa Ædelsindet og følgelig Elsket Biskops dyrebare og kiærlige Formaning gjøre den Virkning paa mig, at jeg fandtes villig til underdanig og skyldig Lydighed. Jeg har derfor besluttet med Foract at tæncke herefter paa alt det, Hr. Thanck har skrevet, uagtet jeg er visz paa, at Hand icke for Eftertiden vil lade mig i Roe, skiønt bruge mere Snedighed; men jeg vil fremdeles beflitte mig paa Taalmodighed og ønske, at jeg icke derved, til Skade for Guds Ære, maa blive en foragtet Lampe — —«.

Men Müller blev saa snart forflyttet. Efter at have søgt flere Embeder, søgte han den 14. Decbr. 1789 Bogø Sognekald. I sin Ansøgning skrev han: »— — dette [Aggersø-O.] Kalds Besværlighed især om Vinteren med at komme fra den ene Øe til den anden, som mit svage Helbred ey kan udholde, og den Vandskelighed med paa tvende omflødte Øer at faae nogen Hielp i Embedet eller i Sygdoms Tilfælde Læge til sig, ere de Aarsager, der nødsager mig til at anraabe Deres Majestæt om Forfløttelse — —«.

Paa Ansøgningen er afskrevet to Attester fra Biskop Balle; i den ene hedder det, at Müller forestaar sit Embede med Troskab og Flid, og at han ved Biskoppens Visitats (¹⁴/₈1784) som Prædikant viste, at han forstaaer, hvorledes Almuen paa fattelig Maade skal undervises til Opbyggelse. I den anden Attest skriver Biskoppen: »Hr. Møller passer sit Embede med Flid og prædiker Guds Ord til Opbyggelse. — — — Formedelst sin tilvoxende Familie trænger Manden til bedre Befordring, og jeg kan ikke nægte ham det Vidnesbyrd, at han er en duelig Lærer«.

Den 5. Febr. 1790 blev W. C. Müller kaldet til Sognepræst paa

Bogø under Falster,

som da hørte til Fyens Stift. Først efter Paaske tiltraadte han dette Embede. Hans Eftermand paa Aggersø, Brinch, var vel bleven kaldet samme Dag, som Müller blev kaldet til Bogø; men det tog Tid, inden Brinch kunde komme fra Raabjerg, og Müller maatte vel ikke forinden forlade de to Øer; hans Kones Nedkomst den 22. Febr. og Barnets Død den 14. Marts gjorde det da ogsaa ønskeligt for ham at forblive en Tid paa Aggersø. Bogø Præstegaards Stuehus, som var bygget 1760 — og staar endnu —, var meget rummeligt; der var god Plads for Müllers store Familie (hans Forældre, Hustru og 5 Børn), som vel om Sommeren flyttede dertil. Øen Bogø er frugtbar og ligger smukt; det var et behageligt Embede for en Mand, der kom fra det besværlige Aggersø-Omø Kald. Men Indtægterne vare ikke store, og mindre bleve de, da Müller indgik to daarlige Overenskomster. Ved sin Ankomst til Øen indlod han sig »overiilende« i »en for ham ikke alleeneste ufordeelagtig, men endog betydeligen fornærmende Accord med hans Sognemænd paa Øen, paa hans Embedstid«, skrev Biskop T. Bloch, og denne Accord maa nok have angaaet Tien- den. Senere bortforpagtede han Præstegaardens Jorder til to Gaardmænd paa en for ham ufordelagtig Maade. Han begyndte derfor allerede Aaret efter sin Kaldelse til Bogø at søge Forflyttelse.

I Bogø Kirkebog har Müller indført følgende (senere overstreget af en anden):

»1791, Fastelavns Søndag, blev i Følge Canceliets Skrivelse til Biskoppen af 18. Juny 1790 Simon Abraham-

sen hos Sr. Nieman antaget til Herrens Bord uden foregaaende publiq Absolution, saasom hands Afhold derfra var foraarsaget af en daarlig Undseelse over Mangel paa gode Klæder at fremstille sig med, hvilcke hand, der ingen fast Tieneste har haft i en Deel Aar, icke har kundet forskaffe sig. — I Kircke Værgernes Overværelse lovede hand helligen icke at lade slig eller nogen anden daarlig Tancke herefter afholde sig. Hands synlige bodfærdige Længsel bedømmer Hierteekienderen best«.

Aaret efter kom Biskoppen til Bogø paa Visitats. »Menigheden paa Øen Bog møder mig i Kirken«, skrev han, og da Visitatsen her holdtes en Søgnedag, skulde Præsten ikke prædike, men kun catechisere over »selvvelgende Stykke«. Det gik godt med Visitatsen; i Kirkebogen skrev Biskoppen: »— — med Menigheden og dens Ungdom saare vel fornøyet«, og i sin Visitatsbog skrev Biskoppen endvidere: »Sogne-Præsten catecheserede meget vel — —«.

I Aaret 1793 gav Biskop Bloch Hr. Müller følgende Anbefaling:

»Nuværende Sognepræst paa Øen Bog — — kan og bør ieg paa Forlangende meddele allerunderdanigst det sandfærdige Skudsmaal, at jeg ved min — — Visitatz befandt ham som en værdig Præst, der troeligen forestaaer det ham allernaadigst anbetroede Embede og opbygger ligesaavel med Levnet som med Lærdom, men derhos i dette ringe Kald fandt Manden med Familie i beknyttede Omstændigheder og desaarsag næsten forsagt. Jeg fordrister mig i dybeste Underdanighed at anbefale denne værdige sorgtrykte Mand til Deres Kongelige Mayestæts allermildeste Erindring, at Han til et bedre Levebrød maatte vorde allernaadigst Forflyttet«.

Det blev imidlertid først i Slutningen af det følgende

Aar, at Müller blev forflyttet, og denne Forflyttelse, som blev hans sidste, var temmelig mærkelig¹⁾.

Sognepræst Mohr i Vorbasse var den 3. Octbr. 1794 bleven kaldet til Sognepræst for Rejsby Menighed (hvad han den 12. Novbr. endnu ikke havde faaet officiel Meddelelse om!), og resid. Capellan Busch i Stubbekjøbing var s. D. — uden Ansøgning! — bleven udnævnt til hans Eftermand. Men Busch var misfornøjet med sin Forflyttelse til et Sted, han »ey havde ansøgt, og hvilket Rygtet tillagde mange Ubehageligheder«; han gjorde derfor Forestillinger »imod denne ubegierte Godhed«. Da dette ikke hjalp, blev han enig med Hr. Müller paa Bogø om at bytte Embede med ham, saa at Müller skulde flytte til Vorbasse og Busch blive hans Successor paa Bogø. Den 15. Novbr. 1794 indgave de Ansøgning om, at saadant maatte ske. Müller anfører som Bevæggrund, at han derved paa en vis Maade kunde forbedre sine fattige Omstændigheder og de tunge Vilkaar, under hvilke han, formedelst en ikke vel overlagt Forpagtningscontract, ellers endnu maa leve i 5 Aar, dels og, at han efter 12 Aars Ophold paa Øer, først paa Aggersø og siden paa Bogø, ønsker at kunne ende sine Dage paa det faste Land, hvor han tillige kunde forskaffe sine tilvoxende Børn en bekvem Lejlighed til at gjøre sig duelige til at erhverve deres Brød efter hans Død. Busch anfører, at han ved at faa Ansøgningen bevilget vil undgaa de mangfoldige Ubehageligheder og Bekostninger, der ere forbundne med en vidtløftig Rejse, og tillige vil nyde den Lykke at blive Nabo til den Menighed, hvor han, uagtet sine trange Vilkaar, har i 4 Aar henbragt Tiden saa behagelig og har imodtaget mange sande Venskabs Prøver. — De slutte deres Ansøgning saaledes: »Saa haabe vi aller-

¹⁾ Jfr. Kirkeh. Saml. 4. R. IV, 400 ff.

naadigst Bønhørelse og Bekræftelse paa vores indgangne Forening og forsikre som reedelige Embedsmænd at ville bestræbe os for at opfylde de Pligter, vi skyldte Gud, Kongen og Fædrenelandet«.

Biskop Bloch anbefalede Ansøgningen:

Begge Sognekald vare ham nøje og vel bekendte. Som Biskop i Ribe havde han fire Gange, nemlig i Aarene 1776, 79, 82 og 85, visiteret i Vorbasse og Grene Menigheder, og som Biskop i Odense tre Gange, nemlig i Aarene 1786, 89 og 92, visiteret paa Øen Bog. »Paa Indkomsterne af begge disse Sognekald vil der tilvisse ikke være mindste eller en saare ubetydelig Forskiel; Bog Øe Kalds Indkomster beløbe efter allerunderd. Angivelse til 250 Rdl., og omendskiønt ieg nu efter saa lang Tids Forløb ikke saa nøye husker det bestemte Beløb af Worbasse Kalds allerunderd. angivne Indkomst, veed jeg dog med fuld Vished, at Samme ingenlunde er høyere — —.

Hr. Müller har i endeel Aar tient som Sognepræst for de tvende annecterede Øer Aggers og Omm under Siellands Stift, og nu derefter paa 6te [5te] Aar paa Øen Bog under Falster; er og, især da Han desuden ingen Sømand er, hierteligen keed af dette langvarige Øeboe-Levnet og længselsfuld efter at vorde allernaadigst forflyttet til et Kald paa det faste Land. — — Hans anden, endnu stærkere, Grund [til at bytte Embede] er en for Ham ikke alleeneste ufordeelagtig, men endog betydeligen fornærmende Accord med hans Sognemænd paa Øen, paa hans Embeds Tid; i hvilken Accord han ved sin Ankomst til Øen overiilende indlod sig, og altsaa paa ingen anden Maade end ved Bortflyttelse kan udreedes af denne Hilde. Hr. Busch har derimod (skiønt han intet vinder i Indkomst) for sit allerunderdanigste Ønske denne vigtige Grund, at Flytningen for Ham fra

Stubbekiøbing — — over til Øen Bog er ikkun i en Baad en halv Miil til Søes, da derimod Flytningen for Ham til Worbasse vilde blive en Søe Reyse af mange Miile til Weile Fiord, og derpaa nogle Miile til Lands fra Weile til Worbasse; hvilken Omstændighed for Ham, som en saare fattig Mand, er af største Vægt. — Ved Byttet vilde hverken benævnte Meenigheder ey heller begge Stifterne tabe det allermindste, efterdi begge Supplicanter ere gode, værdige Præstemænd, hvilket allerunderdanigste Vidnesbyrd ieg er dem begge Pligtig — —«.

Ansøgningen blev bevilget den 15. Decbr. 1794. Barfod har fortalt¹⁾, at Busch gav Müller 1000 Rbd. i Bytte. Paa Forespørgsel om, hvorfra han havde denne Efterretning, svarede Barfod den 13. Octbr. 1895, at han antog, at den stammede fra en navngiven gammel Præsts mundtlige Fortælling, og at han, om han end ikke kunde godtgjøre sin Kildes Rigtighed, var vis paa, at det meddelte var rigtigt. Siden har en Datterdatter af Pastor Müller udtalt, at hun havde hørt, at hendes Morfader af Busch havde faaet 600 Curant-Daler. Det er vel saaledes sandsynligt, at Müller har faaet noget til Flytningsomkostninger, hvad der da ogsaa kunde være god Grund til; men han har næppe faaet 1000 Rbd.; Summen er vist af Traditionen bleven afrundet opad! Aaret efter sin Ankomst til Vorbasse blev han af Biskop Middelboe hjulpen til at faa prioriterede Laan, og han havde endda mere Gjæld, saa han var i alt Fald ikke bleven rig af de — 1000 Rbd.!

I Løbet af de ca. 4 Aar, Pastor Müllers boede paa Bogø, var der 4 Lig i Præstegaarden.

1) Den falsterske Geistligheds Personalhist. II, 54.

1790 døde Præstens Fader; i Berlingske Tid. for 1790 (Nr. 80) findes følgende Avertissement:

»At det har behaget Gud den 25de September sidst ved Døden at bortkalde min hos mig værende Fader John Madsen Müller¹⁾, forhen Borger og Skredder, og barnfød i Scheen i Norge, i en Alder af 78 Aar, 11 Maaneder og 5 Dage, det bekiendtgjøres herved samtlige Paarørende og Venner efter nu brugelige Maade, for at forebygge al vidt-løftig Skriverie og dermed forbundne Omkostninger.

Baagøe Præstegaard under Falster.

Wulf Christopher Müller«.

De andre Lig vare Præstens Børn, — alle 3 fødte paa Bogø.

Vorbasse og Grene.

Det tog lang Tid, inden Müller tiltraadte sit nye Embede. Den 16. Marts 1795 tilskrev han fra Bogø Biskop Middelboe i Ribe og forklarede, at Grunden til hans lange Udeblivelse var den ualmindelige Vinter. Busch, som var rejst til Hobro til sin Hustru, kunde ikke komme til Bogø, og Müller kunde ikke komme derfra. Han bad derfor om, at Tjenesten i Vorbasse og Grene maatte fremdeles blive besørget af Nabopræsterne. »Deres Høyædle Høyærværdighed tage gunstigst i Betragtning, at jeg er i Beleyrings Stand paa en Øe, hvor-

---

¹⁾ Søn af Murmester Mads Michelsen Møller og Maren Jensdatter; havde først været Skrædermester i Skien, hvor hans 1ste Hustru Helene Pedersdatter Lyche døde 1741. 2den Gang gift i Kbhvn. 7/12 1742 med Cathrine Tronier, en Datter af Visiterer Wulf Christopher Tronier og Birgitte Mathiasdatter Holm. Jfr. Personalhist. Tidsskr. 3. R. II, 70 og 148.

omkring Drive Iis flakker fra Østen til Vesten og vice versa — —.«

Biskoppen gav et velvilligt Svar, men udtalte Ønsket om, at Müller vilde indfinde sig saa hastig som muligt, da det under slige Omstændigheder var tungt, ja næsten ugjærligt for Herredspræsterne tilstrækkelig at besørge Vacancen.

Den 31. Marts tilskrev Müller atter Biskoppen: »— — jeg frygter for, at jeg ikke kand tænke paa at begynde Reysen i de første 14 Dage. Tillad mig og at forsikre, at jeg hiertelig længes efter mit Bestemmelses-Sted og intet ønskede hellere end fra Begyndelsen af at kunde have været der, da Uvirksomhed aldrig har været min Lyst — —«.

I April kom Müller endelig til Vorbasse. Han havde sin ældste — ca. 14aarige — Søn med; de fik en Tid Kosten hos en Gaardmand i Byen. Der blev kjøbt Køer og Heste (et Par gule Kjøreheste og en — Ridehest!) og gjort andre Forberedelser for at kunne overtage Præstegaarden. Om Sommeren kom saa den øvrige Familie: Præstens Hustru, Moder og de andre Børn, og Vorbasse Præstegaard blev saaledes godt besat med Mennesker (der var 5 Børn at begynde med). Præstegaarden var formodentlig i god Stand, da Müller overtog den; men Vorbasse Kirke var i en daarlig Forfatning ved hans Ankomst; i flere Aar var der kun foretaget Spækning og Hvidtning, og i de sidste 3 Aar ikke engang det. Han anmodede da »den største Kirke-Eyere«, Peder Christensen¹⁾ i Skjødebjerg, om at istandsætte Kirken,

¹⁾ Havde i Aarene 1785—86 kjøbt Tienden af Christen Christensen i Høllund, over hvem Inspecteur ved Colonierne, Lindenhann, fra Røi i Aaret 1784 til Generalkirkeinspectionscollegiet havde indgivet en Klage, hvori det hed: »En gammel rig Gnier, der gaar paa Gravsens Breede, uden nogen Livsarvinger, har i

da det ellers kunde gaa ud over Præstens Helbred; men Kirkeejeren var »døv ved hans billige Anmodning«. Det følgende Aar tog saa Præsten, da Provst Holm i Høyen var sygelig og ikke kunde komme, Syn over den forfaldne Kirke i nævnte Kirkeejers og 4 af Sognets vederhæftige Mænds Overværelse. I Beretningen om dette Syn nævnes blandt mange andre Brøst: »Alteret staaer fuld af Vand, naar det regner, og har giordt, at Alteret inden ved Tavlen er raadnet. — — Alter-Tavlen, en i sig selv smuk Tavle, fattes Høylig Opmaling og Eftersiu, Prædike-Stoelen ligesaa. — Alter-Bog er ingen uden Een, der er laant, som dog hverken har Begyndelse eller Ende«.

Da Müller den 30. April 1796 indsendte Beretningen om Synet til Provsten, bemærkede han, at han havde hørt, at der var bestilt en Murmester, som skulde indfinde sig ved Midsommerstid for blot at foretage Spækning og Hvidtning. Han anmodede derfor Provsten om, »at Kirke-Eyerne maatte tilholdes i betiimelig Tiid i Aar at lade efter Synet istandsette i det Mindste det Vigtigste, paa det at De, der nyelig dyre have købt Deres Gaards Anpart i Kirken, ikke skulde faa dobbelt Udgift ved en Deel af Muurens Fald«.

Provsten bad da Biskop Middelboe om, at det maatte blive paalagt Peder Christensen, som ej reflecterede paa sin Sognepræsts og Provstens ham ofte givne Advarsler, inden Aarets Forløb at sætte Kirken i god forsvarlig Stand. Dette Paalæg er saa nok blevet givet og efterkommet.

Af nogle Skrivelser, som Pastor Müller i Aarene

---

mange Aar havt den Lykke at være Ejer af Vorbasse Kirke — —«. Han har brudt ned »et Tumpulatur, som stod tvært over Kirken, hvorpaa jeg med megen andre der i Sognet ofte haver siddet med megen Fornøjelse og holdt vores Søndags Andagt — —«.

1796—98 indgav til Cancelliet og Rentekammeret angaaende Colonisterne, fik han ikke Held. Ved kgl. Resol. af 29. Marts 1763 var det blevet bestemt, at der for Korn- og Kvæg-Tienden af de øde Byer Knurborg og Skjoldbjerg, som vare blevne gjorte til Colonierne Frederiknaade og Nedre Moltkenberg¹⁾, skulde aarlig udbetales Sognepræsten i Vorbasse en Refusion af 9 Rdl. 48 β . Med denne Indtægt, og i det hele taget med Indtægterne af »Coloniet« eller »Colonierne«, vare Præsterne ikke tilfredse; Hr. Treu, Præst i Vorbasse 1784—89, bemærkede saaledes i Kirkebogen, da han indskrev en Begravelse: »NB. Fra Col. slet ingen Tiende — Maadeligt Offer — og paa Borg alle Ligtaler — og — for Resten ei en Drue at æde. Micha 7, 1«. Hr. Müller begyndte med at ansøge Cancelliet om Approbation paa et Tilbud, som han havde gjort Vorbasse Sogns Colonister angaaende hans hos dem formentlig tilkommende Anpart Korn- og Kvæg-Tiende m. v. Cancelliet svarede, at det ved Resol. af 16. Marts 1796 var fastsat, at Colonisterne paa Ahlheden og Randbøl Heder stedse skulde være fri for Tiende-Leverance in natura, samt at Skattepligtigheden for bemeldte Colonister ej, endskjønt de bestemte Frihedsaar vare udløbne, vilde tage sin Begyndelse, førend visse ved berørte Resolution befalede Forberedelser vare tilendebragte. Müller ansaa ikke dette som fyldestgørende Svar og henvendte sig da til Rentekammeret, idet han anholdt om, at dersom Colonisterne endnu nogen Tid skulde være fri, Amtsforvalteren i Kolding da maatte beordres til i Stedet for 9 Rdl. 48 β at udbetale ham eller efterkommende Sognepræster i Vorbasse i de første 5 Aar 24 Rdl. aarlig. Han fik det Svar, at Kammeret ikke kunde fravige den af Cancelliet givne Resolu-

1) Jfr. O. Nielsen, Slavs Herred, S. 15.

tion. Den 13. Jan. 1797 skrev Müller atter til Rentekammeret og forestillede adskillige Grunde, hvorfor han troede nu at tilkomme større Refusion end 9 Rdl. 48 β , og derhos tilkjendegav, at han vilde være fornøjet med, at Refusionen fastsattes for bestandig til 24 Rdl. aarlig. Han modtog det Svar, at Kammeret fandt ingen Adgang til at forhøje oftnævnte Refusion, førend Coloniernes Skyldsætning, som med det første skulde foretages, var fuldført. Den 6. Octbr. 1797 gjentog han sin Forestilling om Refusionens Forhøjelse til 24 Rdl., idet han i andet Fald begjærede at blive foreslaaet til et andet Kald. Rentekammeret svarede, at det fandt ingen Adgang til at forhøje bemeldte Refusion, førend Coloniernes Skyldsætning, som endnu ikke havde kunnet, men, saa snart Omstændighederne tillode det, skulde foretages, var fuldført; i Henseende til sin Begjæring om Forflyttelse maatte Müller henvende sig til Cancelliet. Derefter maa han have indsendt en noget skarp Skrivelse, thi Cancelliet anmodede den 26. Maj 1798 Amtmanden og Biskoppen om at tilkjendegive »Hr. Müller, at det overlades til hans eget Valg, om han vil lade hans Paastand lovlige paakjende ved Domstolen, samt tillige give ham en Erindring for hans upassende Skrivemaade«.

Denne »Erindring« — som nu gjemmes i Landsark. i Viborg — blev en »alvorlig Erindring om for Eftertiden at skrive mere anstændig om Øvrighedens Foranstaltninger« ¹⁾.

Pastor Müller fik heller ikke Held til at skaffe den nye Degn, Morten Lauridsen Storm, Bolig i Vorbasse

¹⁾ Ca. 45 Aar senere bleve Beboerne af Vorbasse Sogns Coloni Selvejere, og Præsten fik Lov til at beholde den sædvanlige Refusion (9 Rdl. 48 β aarlig) for de »2 i ældre Tider tiendepligtige Gaarde«, som vare blevne til 10 Gaarde og 8 Huse! Jfr. Canc. Skr. 9. Marts 1843.

Degnebolig og Ansættelse som Skoleholder. Degnen, Hans Thomsen Juhl, havde 1791 afstaaet Skoleholder-tjenesten i Vorbasse til Anders Nielsen (Donslund), som kom til at bo i Vorbasse Degnebolig, hvorimod Juhl selv som Degn for Vorbasse-Grene og som Skoleholder i Grene boede i Ankelbo. 1797 afstod Juhl imidlertid Degneembedet til M. L. Storm, som var Hjælpelærer hos ham og den 3. April 1798 ægtede hans Datter, og der blev da gjort Forsøg paa at faa Skoleholder A. N. Donslund afskediget, for at Storm tillige kunde blive Skoleholder. Men den forrige Præst i Vorbasse, Mohr, som tidligere kjærlig havde taget sig af A. N. Donslund, der i sin Ungdom fik sit Ben brækket, tog sig ogsaa nu af hans Sag, ligesom ogsaa Provsten (Holm), Mohrs Svigerfader, var paa Skoleholderens Parti. I Begyndelsen af Aaret 1798 skrev Pastor Müller til Cancelliet og anholdt om, at Vorbasse Degnebolig, der beboedes af Skoleholder Donslund, »maatte til 1ste Mai ryddiggjøres til Beboelse for den nye beskikkede Degn Morten Lauridsen Storm, samt at bemeldte Storm til samme Tid maatte tiltræde Skoleholder Tienesten i Waarbasse«, hvortil Müller troede ham berettiget. Den 19. Marts s. A. tilskrev Müller Biskoppen saaledes: »Endskiøndt jeg veed, at Deres H. H. ikke kand decidere i den Sag, som medfølgende handler om, saa tager jeg mig dog den underdan. Frihed at bebyrde hermed, som gunstigst maatte tilgives. Skoleholderen er, formedelst den absolute Medhold af Amtmanden¹⁾, blevet ikke lidet høytænkende. Jeg kand intet udrette hos ham, og Prousten kand jeg ikke henvende mig til, da han, som handlet efter sin Sviger-Søn Hr. Mohrs Vilje, holder og med Skoleholderen. Da jeg derfor troer, at det er tilfulde ind-

---

Hellfried; jfr. Jydske Saml. 3. R. VI, 27.

lysende, hvor uretfærdig Skoeleholderen handler i at nægte den Eenfoldige Juuhl sidste halve Aars accorderede, var det at ønske, som jeg og underdanigst beder, at Deres H. H. vilde alleene efter Dægnens Begiæring antegne Deres Tanker, da jeg ikke vil formode, at Skoeleholderen modsætter sig Dem, og Omstændigheder med Amtmanden og det videre altsaa derved kunde forebygges. Degnen Storm længes, som naturlig, meget efter Udfaldet paa Ansøgningen i Cancelliet om Degne-Boeligen; men jeg kand tænke, at Prousten og Amtmanden trækker det ud i det længste, og det, Vi stoele paa, er Deres H. H.s retfærdige Erklæring«.

Men Amtmanden og Biskoppen holdt i deres den 27. Februar afgivne Erklæring paa Skoleholderen; han var efter en lovlig Afstaaelsescontract med daværende Præsts og største Lodsejeres Samtykke og efter Provstens Examination bleven beskikket af daværende Amtmand, og denne Beskikkelse var bleven stadfæstet af Stiftamtmanden og Biskoppen. De indsaa ikke, at nogen Skoleholder i Vejle Amt paa mere lovkræftig Maade kunde være i Besiddelse af sit Embede, og der var ingensinde fra Skoledistrictet bleven ført Klage over Donslunds Duelighed, Flid eller Opførsel.

Cancelliet resolverede i Overensstemmelse med denne Erklæring, og Storm maatte saaledes se at skaffe sig Bolig og noget at fortjene paa anden Maade.

I Aaret 1798 havde han Præstegaarden i Forpagtning; men han viste sig at være en daarlig Landmand; han »gjorde intet ved det« og fodrede Hestene og Køerne, saa de ikke kunde rejse sig selv, ja, 3 Køer døde nok af Sult. Præsten fik ingen Afgift og maatte selv overtage Gaarden. Til denne, efter Traditionen skildrede, uheldige Bortforpagtning hentydes der i følgende

Brev, som Müller den 10. Juni 1799 tilskrev Biskop
Middelboe:

»Høyædle, Høyærværdige
Meget elskelige Hr. Biskop!

De vilde høygunstigst tilgive, at jeg, høylig dertil nød-
saget, hermed bebyrder Dem. — Den usædvanlige haarde
Vinter og paafølgende langvarige strænge Foraar har foraar-
saget mig betydelige Udgifter for at holde mine Kreature ved
Lige, som dog ikke er lykkedes med dem alle. — Jeg er
derved sat i den Forlegenhed ikke at kunde paa denne Tid
udrede mine Expenser til dette Landemøde, maae derfor
herved underdanigst bede, at mig, om muelig, maatte for-
undes Dilatsion nogen Tid, til jeg kunde faae dem samlede.
Beløbet viser indlagte Notice. Min Godhed i at hielpe
Degnen her Morten Storm med afvigte Aar at bestyre min
Avling (som jeg ikke ventede mig til Skade, men blev det
formedelst slet og mislig Opførsel af ham — hvorom Hr. Proust
Warming kan give udførlig Oplysning) har ogsaa sat mig i
den Forlegenhed at ikke kunde opfylde Løfte, jeg har giordt
til denne Termin. — Det vilde meget saare mig, om jeg
ved Paastaaenhed skulde med en talriig Flok Børn og frugt-
sommelig Kone udsættes for Ødelæggelse, da mit Eyende
ved paatvunget Auction, sær i denne Egn, maatte gives bort.
Deres Høyædle Høyærværdigheds Ædelmodighed forskaffede
mig Aaret efter min Ankomst hertil prioriterede Laan, og jeg
turde da ikke forlange det mere, som fattedes mig, i Tanke
aarlig at afbetale det øvrige, som er og skeet, indtil det nu
i Aar af ovenanførte Aarsag standser. — Jeg skal herefter
endnu meere, end jeg stedse har, paa det mueligste ind-
skrænke mig til at reedelig slippe ud af den nærværende
Elendighed. H. H.! læg derfor endnu den Godhed til, at
De formaaer Hr. Warming til at udvirke hos en Mand i
Hans Sogn, som jeg skylder 49 rdl., og paa hvem Hr. War-

ming har Indflydelse, at han udsætter Betalingen, som med fulde Renter til Snapsting ad Aare skal skee kort efter Indhøstningen, da Annexerne betaler mig Tiende Kornet, efter Sædekornets Priser, til Mortens Dag, Juul og Paaske. Ligeledes skal jeg underdanigst bede, at De vilde formaa S. T. Hr. Proust Schiøth [i Vejle], som Skifteforvalter i Afgangne Hr. Stalkneckts Stervboe¹⁾, at Han vilde bie med Renterne til Een af anførte Tider. — Jeg skulde selv mundtlig have talt med Ham derom; men mine magre Heste, sær i denne Saaetid, taale aldeles ikke en saa lang Reyse og kan ikke undværes hjemme fra. — Tillige vilde De formaae bemeldte Hr. Proust Schiøth til, om muligt, at understøtte mig, om jeg fra en anden Siide skulde piines for en Kiøbmands Regning, stor 54 rdl.

Deres Høyædle Høyærværdigheds Ædelmodige Hielp er min eneste Tilflugt, da jeg her er fremmed for dem, der har Evne til at kunde hielpe mig, og jeg forvisser mig om Deres Beredvillighed til det bedste Udfald paa den for mig ufor-sigtig indløbne Nød — — —«.

Biskop Middelboe var en god Mand²⁾; han opfyldte det ønskede; til Provst Warming skrev han bl. a. saaledes: »Deres velædle Velærværdigheds mig bekjendte Retskaffenhed forvisser mig om, De ikke vil nægte bemeldte Hr. Müller deres Hjælp — — —, paa det Manden, som sidder i et maadeligt Embede og fattige Omstændigheder med en talrig Børneflokk og frugtsommelig Kone, ikke enten ved Paastaaenhed eller muligt Søgmaal skulle blive sat i mere trykkende yderligere Forlegenhed«.

¹⁾ Sognepræst Stallknecht i Jellinge † 1795.

²⁾ »Hans Humanitet og velmeente Omhu for Geistlighedens Vel gjorde ham yndet«. (Frost, Efterretninger om Ribe Domkirke, S. 119.

Biskop Middelboe var ogsaa overbærende overfor Provst Holm i Højen. Den 11. Octbr. 1798 klagede Præsterne Kasbjerg i Grindsted, Warming i Egtved og Müller i Vorbasse til Biskoppen over denne deres Provst; han havde »i nogle Aar været hel forsømmelig i Provstiets ham pligtige Forestaaelse«; de havde forgjæves gjort ham Forestilling om godvillig at resignere Provstiet og bade nu Biskoppen om at formaa ham dertil. De sluttede deres Skrivelse saaledes: »Vi forvise os om, at D. H. H. ikke anseer vores Begiering til velbemeldte Hr. Prousten som Egennyttighed af nogen af os; thi i et Herred [3: Provstil], der bestaaer af Prousten selv 4de Præst overveje Byrderne vist nok Fordeelene. Vi bede derfor underdanigst, at Deres H. H. vilde, om Hr. Proust Holm ikke selv godvillig opfylder vores gjorte Begjæring, formaae ham dertil, og skulde D. H. H. ikke synes at kunde paa-lægge ham det som Pligt, da nødes vi til at underkaste os med billig Fortrydelse over at være bleven ansatte til Præster i Jerløv-Slaugs Herred«.

Den 24. April 1799 blev Hr. Warming constitueret til ad interim at forestaa Provsteembedet; men han døde den 15. Septbr. s. A.¹⁾, og den 1. Octbr. blev saa Hr. Müller »constitueret til Provsteembeds Beopagtelse indtil videre«. Hans Provstevirksomhed blev dog ikke af lang Varighed; ved Kongebrev af 17. Januar 1800 blev det nemlig bestemt, at Jerlev Herred skulde forenes med Tørrild Herred og Slaugs Herred med Øster Horne Herred, og den gamle Forening af Jerlev og Slaugs Herreder som udgjørende et Provsti blev saaledes ophævet²⁾.

¹⁾ Kasbjerg i Grindsted var da død (begr. $\frac{20}{4}$ 1799). Provst Holm, som blev entl. $\frac{8}{4}$ s. A., † $\frac{7}{4}$ 1800, og Müller i Vorbasse † $\frac{25}{10}$ 1802, — mærkelig mange Dødsfald i faa Aar.

²⁾ Se iøvrigt min Afhandling: Provst Jacob Holm i Højen (Vejle Amts Aarb. 1909, S. 121 ff.).

Den 22. Juni 1799 tilskrev Müller Provst Warming saaledes: »Her i Waarbasse Sogns Colonie er forefaldet følgende: En Huusmand i Molkenberg Jes Hansens Hustru nedkom noget over 3 Uger siden med en Søn. Nogle faae Dage efter faaer Faderen i Sinde at hjemmedøbe det Selv under Paaskud, at det var syg; men skal blot have døbt det med Vand uden at sammenføye det med Guds Ord. — Degnen Morten Storm berettede mig i Søndags Tildragelsen efter den Kones Sigende, der havde holt Barnet ved den brugte Daab. Jeg loed ham derfor tilsige Faderen og bemelte Kone at møde hos mig. De kom i Torsdags, og Konen, som havde holdt Barnet, Svend Hagensens Hustrue Karen Hansdatter i Molkenberg, forsikrede i Faderens Overværelse, at det forholdt sig saaledes, med Tillæg, at hun nødig vilde have holdt Barnet for ham; havde tilbudt at gaae ned til mig med Barnet for at faae det døbt; men Barnets Moder vilde ikke det. Jeg udbeder mig derfor S. T. Hr. Biskoppens Resolution, om Barnet af mig maae døbes rettelig paa Grund af anførte Angivelse og Tilstaaelse, eller lovlig Undersøgelse desangaaende forud skal skee; Hvilket Hr. Prousten vilde besørge i Følge denne min Anmeldelse«.

Provst Warming bemærkede, idet han indsendte Müllers Skrivelse til Biskoppen: »Maae jeg underdanigst anføre mine ufordrede Tanker derover, da seer jeg ey, at Barnets Fader med Forsæt har forseet sig mod religionen og vor Kierkes Skikke; da han vil have sit Barn døbt, men Præsten er maaskee alt for langt fra ham; hans Barn er syg, hvilket Foregivende jeg mener bør troes indtil videre og paa Faderens eget Udsagn; som eenfoldig Mand døber han da selv sit Barn det bedste han veed og maaskee i Hast under hans Barns Sygdom. — Havde casus indtruffet i mine Sogne, jeg havde strax, saasart

jeg blev vidende derom, draget til Barnets Forældre, i all Roelighed undersøgt Sagen, og var der Fejl, vilde jeg i all Fortroelighed have forestillet dem det og tilbudt mig at døbe det retteligen paa befaleet Maade; jeg er vis paa, at Forældrene vilde takket mig, og Sagen vilde ingen Opmærksomhed have gjort. — Mon Præsten ikke endnu kunde gjøre det saaledes i 2de bekjendte gode Mænds Overværelse. Deres H. H. tilgive naadigst, at jeg har yttret mine Tanker. — Jeg stoeler paa, De har altid været min Patron, jeg skal og altid bestræbe mig for, at jeg kan svare dertil, og De vil gunstigst finde, at jeg ønsker Hr. Müller den mest muelige Roelighed; thi maae jeg i underdanigst Hengivenhed sige, da staae Sagerne ey paa for god en Foed — — --«.

Den 29. Juni skrev Biskoppen til Hr. Warming: »— Endskjøndt jeg finder Deres i denne Henseende yttrede Tanker rigtige og følgeværdige [mærkeligt nok!], kan jeg dog nu ikke andet end lade Sagen blive undersøgt. Det maatte derfor behage Deres V. V. det første mueligt at kalde for Dem fornævnte Jens Hansen og hustrue (om hendes helbred maatte allerede tillade det), tilligemed Sven Hagensens hustrue, alle af Moltkenberg, med øvrige vedkommende, om nogen fleere ved Barnets paaklagede Daab har været tilstæde, for i Medhjelpernes Overværelse af dem samtlige at modtage om dette Barns af Faderen selv given Daab saadanne sandfærdige forklaringer, som De trøste Dem til med Lovens Eed at bekræfte, om det maatte forlanges. Skulde da Resultatet deraf blive overensstemmende med tilbagegaaende Anmeldelse, at omhandlede Barn ikke var bleven ordentlig Døbt efter Ritualen og Døbeformularerne i Gud Faders, Gud Søns og Gud den hellig Aands Navn, ville De behagl. anmode Sognepræsten Hr. Müller i Waarbasse samme Barn paa nye ordentligen

at døbe, indtil dets Alder og Helbred tillader sammes offentlige Confirmation i Kirken — — —.«

Den 15. Juli indberettede Hr. Warming følgende til Biskoppen: »— — Den 9de Julii indfandt ieg mig i Moltkenberg hos Jæs Hansen Collonist. Ved Undersøgelse fandtes, at Jæs Hansen havde slaaet 4re Gange Vand paa sit Barn, da han vilde døbe det; at Svend Hagensens Kone ikke hørte, at han sagde: i Navn Gud Faders, Gud Søns og Gud den Hellig Aands. Nok een Kone, som var tilstæde ved denne formentlige Daabs Agt, erklærede ligeledes, at Faderen slog 4re Gange Vand paa sit Barn, da han vilde Døbe det. Faderen tilstod, at han den Dag, han Døbte sit Barn, var saa syg, at han ikke vidste, om han havde Døbt sit Barn Ret eller ey, og endnu meere tilstod han, at han havde tilstaaet for sin Sogne-Præst Hr. Müller, hvilket han og endnu tilstod i Medhielpernes og fleres Overværelse, at dette hans Barn er urigtigt døbt, hvorfore Faderen tilligemed Moderen i bemelte Vidners Overværelse bad Deres Sognepræst Hr. Müller at Døbe dette Deres Barn ordentligen. Fader og Moder angrede deres fejltagelse, og da det tillige befandtes af Vidnerne, at Barnets Fader ved den formeentlige Daabs Agt var saa Syg, at han efter hans egen Erklæring ikke vidste, hvad han gjorde, hvilket og blev Stadfæstet af Svend Hagensens Kone, som havde holt det, saa — — anmodede jeg Stedets Sogne Præst Hr. Müller at Døbe det, hvorpaa dette Barn af Ham blev Døbt i Min og bemeldte Vidners Overværelse — — —.«

Af Vorbasse Kirkebog fremgaar det, at det omhandlede Barn blev døbt Hans Christian, og at dets Daab blev confirmeret den Dag, Faderen blev begravet, nemlig den 22. Juli 1799.

Naar Provst Warming, som vi hørte, skrev til Biskoppen, at han ønskede Hr. Müller den mest mulige

Rolighed, da Sagerne ej stode paa for god en Fod, saa hentydede han vist derved til, at denne hans Omgangsfælle og gode Ven var baade fattig og svagelig. At Müller var begge Dele, fremgaar ogsaa af et Brev, som han den 23. Novbr. 1799 skrev til Biskop Middelboe:

»Høyædle, Høyærværdige
Meget elskelige Hr. Biskop!

Den Gunst Bevaagenhed, De stedse i alle Tilfælde har beviist mig — som min uformuende Taknemlighed aldrig vil forglemme at tilbede Dem belønnet —, giver mig det underdanigste Haab, at jeg og denne Gang tør nærme mig til Dem i et mig det Allervigtigste Anliggende. Jeg har nu været i Embedet over i 24 Aar i ringe og besværlige Kald. Jeg nærmer mig nu stærkt de 60 Aar, og mit Øyens-Lys er begyndt at svækkes, hvortil Greene Sands Knog har bieder det meste. Veyens Længde og Besværlighed til Annexet kan jeg næsten ikke mere udholde, om jeg ikke skal før Tiden tabes for min talrige Børneflokk. At have Hielpere tillader hverken Kaldets Ringhed eller Huus Rummet. Mine Formænd, endog den sidste unge Mand, ere, især paa Grund af Sogne Veyens Længde og Besværlighed, blevne forflyttede, og jeg har den største Aarsag til at ønske mig nu samme Hæld. Men — træt af Omvandring — et bedre og mindre besværligt Kald, helst een Kirke og her i Stiftet. Jeg har vel i de 5 Aar, jeg nu næsten har været her, indsendt 3de Ansøgninger herfra, allermeste for ikke at vorde glemte; derfor jeg ikke har udbedet mig Deres Recommendation. At jeg ikke har søgt Grindsted eller nu Egtved Kald, dertil har jeg haft mine uforkastelige Grunde, og andre Kalde, naar de her i Aviserne læses leedige, ere da næsten Alle bestemte. — Høyædle Høyærværdighed! tilgiv mig derfor den Dristighed, at jeg underdanigst udbeder mig den Naade, at saasnart et Kald bliver ledig her i Stiftet, som De troer jeg kunde vorde

tient med, jeg da maatte underrettes derom, og at De paa det Kraftigste vilde understøtte min Ansøgning. — Rygtet siger nok, at Hr. Proust Haahr er bestemt til Egtved Kald; men Weyen Kald bliver da ventelig med det samme givet en Anden, saa at jeg ikke kan tænke derpaa, ihvormeget jeg end ønskede mig det. — Sunds Kald i Hammerum Herred synes efter Aviserne at være leedig; men maaskee en Proprietaire kalder dertil, eller det er mig ikke tienlig. — Jeg smigrer mig med at have Deres Høyædle Høyærværdigheds Yndest, som jeg stedse vil stræbe at gjøre mig meere værdig til, troer derfor, at De vil blive min Befordrere til det bedre, hvorved 10 Siæle foruden mig vil anraabe Himmelen om Velsignelse over Dem«.

I et Brev af 27/3 1800 takkede Müller Biskoppen for hans »særdeles gode Recommendation til Forflyttelse, skjønt den ikke dertil lykkedes«, og for atter at have vist Omhu for hans Penge-Anliggender. Han udtalte tillige sin Frygt for, at han ikke længere kunde vente Henstand fra det Stallknechtske Stervbo, og tilføjede: »Jeg maae da, dog ikke uden Haab, finde mig i min ublide Skiæbne, der har ført mig til denne Egn. — De, H. H.! har gjort og vil fremdeles gjøre alt mueligt. — Herren skal belønne! Naar De Alleeneste ikke vredes paa mig, taaler jeg alt med urokkelig Standhaftighed — --«.

At Biskoppen fremdeles gjerne vilde hjælpe den fattige Præst i Vorbasse, viste han ogsaa ved en Pensions sag, som nu skal omtales.

Marcus Nexøe, der døde som Præst i Vorbasse 8/2 1755, efterlod en Enke, Anneke, som i ca. 50 Aar kom til at nyde Pension af Kaldet. Hun boede i mange Aar i Skodborg, hvor hun var født, og fra nævnte By skrev hun den 24. Juli 1800 til Provst Sølling: »Jeg gamle og fattige Enke af Vorbasse Præstekald kommer atter

og indflyer til Deres Velærværdighed angaaende min Pension. — — Sker slet Medhandling. — — Beder, at Pastor Müller maatte tilholdes at betale mig aarlig min Pension med 9 Tdr. Rug, 6 Rdlr. i Penge og 20 Pd. Ost og levere samme paa Skodborghus«. Hun har tilgode hos Hr. Müller for 1799: 3 Rdl. 2 Mk., for 1800: 6 Tdr. Rug og 20 Pd. Ost. Hun, som er 81 Aar, har maattet rejse til ham. — Løfterne ere gode af ham; men det kan hun ikke leve af.

Den 12. Aug. afgav Müller en lang Erklæring:

»Det maae, upaatvivlelig troes, at jeg, førend jeg greb Pennen hertil, har maattet give Tiid, indtil Følelserne, som ovenanførte ved Gjennemlæsningen naturligvis foraarsagede, vare formindskede saaledes, at jeg ikke ved noget uoverlagt, endog Udtryk, skulde skade den gode Sag. Den gyldene følgeværdige Regel for Menneskets Forhold imod enhver, der læser Math. 7, 22, og ikke maae tilsiidesættes af nogen, der oprigtig ønsker sit ueafbrudte Vel, gjorde, da jeg første Gang læste det, endog som Barn, et uudslukkeligt Indtryk paa mit Hjærte. I Følge deraf har jeg i alt mit Forhold mod Klagerinden tænkt paa, hvad jeg ønskede at maatte af enhver min Eftermand, i Tilfælde, at jeg døde her (som Gud naadelig forbyde! uden saa var, at en bliidere Skiæbne her var at vente for mine), vederfares min Kone, som den sammenavlede Børneflokk, om ikke Andet var, maa gjøre mig nidkiær til at ønske den muelig beste Behandling. — — Efter Nexøes Død blev Eftermanden enig med hende, ved Skifterettens Mellemlæse, om Pensionen, som hun ovenfor har urgeret paa; men den Tiid var Foreningen maaske den lempeligste paa begge Sider, sær hun boede her i Byen¹⁾.

¹⁾ Efter Mandens Død boede hun i nogle Aar i Vorbasse, hvor hendes Hus imidlertid brændte i Foraaet 1759, hvorved hun led et temmelig stort Tab.

Hvorledes siden passeret indtil Hr. Treu inklusive er mig ubekendt (dette undtagen — efter Troeværdiges Fortællinger —, at Hr. Treu engang en Markeds Dag af paanødet Overielse over Ventilation om Pensionen i manges Nærværelse haanlig viiste hende sin Dør). Hr. Mohr, den i saa Tilfælde vist gode Mand, blev omsider Eenig med hende om 30 rdl. aarlig og til Decourt deri at levere hende for en bestemt Priis den Ruug, Han syntes at kunde overlade Hende, og Resten i Penge. Ved min Ankomst hertil fortalte han mig det, og at der undertiden var falden Disputer om Maalet og Rugens Bonitet, maaske forbyttet i Skodborghus. Dette, og at ingen næsten af Sognefolket var villig til at kiøre deres Tiende til Skodb[org], bevægede mig til strax at forsikre Klagerinden, at jeg ikke, uden Bestemmelse af mine Foresatte, kunde love hende Rug, men Pensionen 30 rdl. aarlig i Penge. Saalænge nu Rugprisen var lav, sær Eet Aar, var hun vel fornøyet, takkede og qviterede uden mindste Ord om andet; saa siden efterhaanden, som Priserne steg, giør hun dobbelt Paastand.

Det er altsaa unægtelig gjerrig Egennytte, der forleder den gamle Kone, og jeg har lempet mig efter hende, saa at hun i de 2de sidste Aaringer har faaet noget Rug for en taalelig Priis. Hendes Reise til mig i Forsommeren, som hun fordrede og fik, foruden det mere, 1 rdl. for til Kjøresvenden, der ikke findes anordnet ved noget, røber og tydelig Rigtigheden af den Tanke, jeg har ytret om hende; thi hun er vist ikke saa fattig, som jeg formedelst min bekjendte Velvillighed for 2 Aar siden blev, har været og endnu noget lidet bliver; men den kiære dyre Rug ligger hende paa Hjærte.

Det er utvivlsomt, at hun bør og kan faa sit sig tilkommende; men hun kan vist ikke faa det, hun vil opkræve. Jeg skal opgjøre Regning med hende og betale hende, naar jeg, til at blive fri for hendes vanlige Gnav ved Priser,

hun synes at kunne profitere ved, faar Bestemmelse for Rigtigheden af min Formening. Jeg er vis paa, at jeg ikke har handlet samvittighedsløs, at jeg skulde frygte for den Enkernes Dommeres Hævn; thi af dette usle Kald (skjønt ansat — Gud véd af hvem — saa højt) at give 30 rdl. aarlig Pension til en Enke, er vist ikke fornærmelig for Enken!

Jeg vilde ønske, at jeg hvert Aar havde de Syvottende Dele, der ikke er mulig, da Mængden, sær i Vorbasse Sogn, er fattig, og Kornet tit slaar sig i disse skarpe Egne. Og om Klagerinden end ikke var pligtig til at vedblive de frivillig antagne, uden Klage forhen oppebaarne, 30 rdl. aarlig; men Pensionen skulde ydes i Korn &c (efter gammel, men ikke nu, det jeg véd, paa noget Sted brugelig Skik), hvorledes skulde da forholdes, om jeg døde før Enken? Min Enke, der da vist ikke blev her i Danm. længere end yderst nødvendig, men søgte sit Fødested i Norge, hvorledes skulde hun faa Rugen &c. saaledes, at det blev billig Vederlag for det, hun i min Levetid havde ofret? Jeg tror, at dette er (og intet mindre var) nok til Oplysning for Bestemmelsen, hun i Klagen nøder mig til at udbede«.

Den 25. Septbr. replicerede Anneke: Hun har vel i nogle Aar godvillig taget Penge i Stedet for Korn; men aldrig havde hun »forstaaet sig til« en bestandig vedvarende Penge Akord, heller ikke var hun tjent dermed at modtage derfor Penge, saa længe Hr. P. Müller i sine Pengesager ikke bedre ved at holde Orden, og mindst kunde hun lade sig nøje med ialt 30 rdl., efter nærværende Tider ikke meget mere end det $\frac{1}{2}$ af Pensionen. — — Müller behager vel at kalde det Gjerrighed; men hun trøster sig til, at Provsten nok vil finde et bedre Navn derfor, naar en arm, gammel, svag og forladt Enke af en Mand i Brødet forlanger, hvad der til-

kommer hende. — — Müller kan bedre give, end hun undvære. — — Hun har med Mand og 3 Børn der i 14 Aar ført en anstændig og ordentlig Husholdning. —

Den 17. Octbr. skrev Provst Sølling til Müller: Han mener, Enken har Grund til sin Fordring; tvivler ikke om, at Müller som en ædeltænkende Mand vil fornøje Provsten med et Par Ord om velvillig Opfyldelse af hendes Fordring, for at kunne berolige den bedagede Anne, som er en Vidue henved 82 Aar gammel, og følgelig ikke kan have ret mange Pensions eller Leve Aar tilbage. Saa meget mere, som Provsten véd, at hun er haardt trængende — —.

Den 1. Novbr. svarede Müller:

Mad. Nexøe vedbliver sin, vist af enhver, der upartisk gjennemskuer Tingen, umedholdelige Paastand. Han vilde vist med Glæde agte Provstens sindige Overtalelse dobbelt dyrebar, saa han rettede sig derefter, naar Enken havde Skin af Ret; men han er vis paa, at Provsten selv ved modnere Overvejelse vil finde det modsatte og ikke give hende, fordi hun er Enke, Medhold i det, som er urimeligt. Müller [maa henholde sig til sin tidligere Erklæring. — — Skulde han »for at føje hendes Alderdoms Gjerrighed — som unægtelig var syndig handlet — opfylde hendes Paastand, da blev Pensionen af Vorbasse Kald, det usleste vidt heromkring, i Aar, for det første efter nuværende Priser, 54 rdl. foruden Osten, som er et desperat galent Indfald, — og jeg skulde desuden gjøre Ægt dermed? Nej, det er en utaalelig Byrde, som vores retsindige og desaarsag elskværdige Hr. Biskop vist ikke vil paalægge mig, med saa stor en Børneflokk, naar han, som jeg ingenlunde tvivler om, faar at se og veje de mine anførte Grunde til Vægning, og jeg haaber ikke, at De, kjæreste Hr. Provst! har nogen sær Grund til at erklære mig imod. Øvrigt, da hun er fuldet i at leve,

kan hun gjerne overleve mig¹⁾, jeg kan derfor ikke føje hende, i den Tanke, at jeg ved hendes Død snart kunde blive hende kvit, thi den Tanke har bedraget flere. Men for ikke at anses stridig tilbyder jeg, foruden strax efter hendes Consens at tilsende hende de for 99 anførte 3 rdl. 2 Mk., at levere hende for 1800 foruden det, hun allerede har faaet, 3 Tdr. Rug, saa snart Føret i mindste Maade tillader det, og for Eftertiden, saa længe vi have den Handling med hinanden, aarlig 5 Tdr. Rug og 15 rdl. i Penge — —.«

Den 17. Novbr. indstillede Provsten Sagen til Biskoppens Afgjørelse, og den 4. Decbr. svarede Biskoppen:

»Det kan ikke nægtes, at Enkens Paastand er grundet; men at betale derefter vil sandsynligvis blive Müller som en fattig Mand en trykkende Byrde i Betragtning af Kaldets Beskaffenhed — —.«

Biskoppen kan ikke forandre den engang approberede Pension, men raader til, at der træffes billig Forening mellem Parterne; fremsætter saa et Forslag og kalder Hr. Müllers indsendte Tilbud taalelig; bliver der ikke Forlig, maa Müller andrage Sagen for Cancelliet.

Den 3. Marts 1801 tilskrev Müller Biskoppen om Sagen, som endnu ikke var i Orden, uagtet Biskoppens Forslag om en mindelig Forening. Enken vedbliver sin Paastand, som er Müller, sær i Aar, umulig at opfylde. Han sender en verificeret Copi af sin Formands Kvitteringsbog for Pensionen, underskreven af ham og Enken. — Enken har selv indgaaet Forening med Formanden, og den har vedvaret med Müller, indtil hun afvigte Sommer troede at høste Fordel ved at faa, om muligt, den første Forening igjen befalet. Vel er den første

---

¹⁾ Det gjorde hun ogsaa; hun døde i Skodborg den 21. Marts 1806, 88 Aar gl.

mindelige Forening lovlig sket og findes i Herredets Skifteprotokol; men den er ingen Tid kodificeret. — — Det er øjensynligt, at Vindelyst har forledt den gode Kone til sidste Skridt. — — For at befries for mere unyttig Tvist og ubehagelig Correspondance henvender han sig til Biskoppen, bedende om Decision, »hvad enten Mad. Nexøe skal vedblive sin senere Forening, eller hun fra 1. Novbr. a. p. efter mit af Deres H. H. — — ansete taalelige Tilbud skal have aarlig 5 Tdr. Rug og 15 rdl. i Penge, eller hvortil Deres H. H. selv vil forandre det, — — thi jeg vil vist ikke fornærme hende; men min Forfatning taaler ikke at lade mig saaledes forskrive af hende«.

Den 20. April tilskrev Provst Sølling Biskoppen saaledes:

»Den Omgangmaade, Sognepr. Hr. Müller i Vorbasse bruger med sin Pensions Erlæggelse til Enken Mad. Nexøe, er for mig exemplum sine exemplo, aldrig har jeg hørt, nogen Præst eller Præsteenke har begiært den engang lovlig satte Pension paa Kaldet forandret, enten det har været dyre eller lette Tider; det var ej heller godt, om saadant blev Skik, thi saa kunde hverken den ene eller den anden være vis i sin Sag. Dog ville velbemeldte Hr. Müller nok, at dette skulle ske med ham paa Grund af, at Kornet er saa dyre, og derfor synes han, at Enken faar for meget, naar hun skal have sin Rettighed. Han véd nok, hvad hun bør have, nemlig: aarlig 9 Tdr. Rug, 6 Rdlr. i Penge og 20 Pd. Ost, som han tilstaar fra første Tid at være lovlig bestemt. Og naar da den dyre Tid ikke kan befri ham, saa formener han dog, at Pensionen bør forandres, fordi Enken skal have indgaaet en anden Forening med hans Formand, som han vil godtgjøre med et Register paa en Del forvirrede Qvitteringer, som Enken skal have givet, hvoraf dog slet ingen er attesteret

af hendes Laugværge, hvilket og kan være lige meget, da alt dette vedkommer ikke Sagen med Hr. Müller, som Enken aldrig har gjort nogen Forening med, uden hvad de Aar efter andet har kunnet enes om enten i Korn eller Penge. Her er altsaa ingen Grund, hvorfor Enken skal have tabt sin Ret til at nyde den gamle fastsatte Pension, naar hun den forlanger, og den krævede hun forrige Aar længe før Høsten, og før nogen kunde sige, om Kornet blev dyre eller let, ogposito, hun vidste alt, saa kunde dog ingen fortænke hende i, at hun som en gammel trængende Enke ikke kunde eller vilde bortgive sin Ret, som hun med god Samvittighed kunde fordre. Imidlertid har Hr. Müller fundet for godt at tage dette til Anledning i sine Breve til mig at forhaane den gamle ærlige Kone med mange uanstændige Talemaader, naar han ex. gr. siger: Hun er gjerrig, egennyttig, ja beskylder hende for Vindelyst osv., som er ret væmmelig at høre. Mon ikke alt dette retournerer paa Manden selv; uden Tvivl er det noget saadant, der har forledet ham til at ville tage Brødet fra Enken; thi det kan bevises, at just den Tid forrige Aar Enken skulde havt sit Korn, solgte Hr. Müller 1 Læs Rug, 4 Tdr., til en Mand à 6 Rdlr. Td., er 24 Rdlr., hvoraf han vil unde Enken det $\frac{1}{2}$ og selv beholde det $\frac{1}{2}$, eller, siger han, faar hun formeget, da Kornet er saa dyre. Men hvad vilde den gode Mand vel have sagt, om hans Sognemænd, som han har accorderet sin Tiende i ren Korn i Skiæppen, der kan beløbe sig aarlig over 90 Tdr. godt Rug, ville komme og sige: Nej, Fa'er, I maa ikke være saa gjerrig og forlange saa meget af os dette Aar, da Kornet er saa dyre! Mon han ikke, som billigt og ret var, vilde fordre sin Ret efter Accorden! Her hedder det: Qvod tibi non vis fieri — — —. Men alt dette at forbigaa, har dog Enken i Betragtning af Mandens ømme Omstændigheder tilstaaet herefter aarlig at være nøjet med 5 Tdr. Rug (og naar Rugen skulle falde i Prisen under 3 Rdlr. Td., da

6 Tdr. Rug) og 15 Rdlr. i Penge og 20 Pd. Ost. Hvilket Hr. Müller ved Skrivelse til mig af 27. Jan. d. A. har tilstaaet undtagen de 20 Pd. Ost, som han intet melder om, hvorpaa jeg efter indhentet Betænkning fra Enken svarede den 20. Febr., at naar han lagde de 20 Pd. Ost til og til fuld Nøje betale Enken, hvad hun havde tilgode, var Accorden saaledes sluttet. — —

Rolig ventede jeg nu, at det kjedsommelige Skrivi var til Ende, indtil jeg saa, at oftbemeldte Hr. Müller atter er indgaaet med Begjæring til D. H. H. om en ny Resolution, da han burde at qviescere ved den første af 4. Dec. 1800, neml., at i Mangel af mindelig Forening skulde det blive ved den engang approberede Enkepensions Bestemmelse. Hvilket foranlediger mig paa Enkens Vegne ydmygst at nedlægge følgende Paastand:

1. At M. tilstaa og underskriver den af Enken foreslagne og af ham selv saa nær accorderede aarl. Pension: 5 Tdr. Rug (og om Rugen osv.) og 15 Rdlr. i Penge samt de 20 Pd. Ost eller i det mindste 1 Rdlr. i Penge derfor aarlig.
2. At Enken i Mangel af mindelig Forening beholder sin Ret ubeskaaret til at nyde den engang lovlig bestemte Pension. At Hr. M. maatte paalægges strax at udbetale til Enken Restancerne og siden at svare Pensionen i 2de Terminer — —«.

Den 14. Maj 1801 tilskrev saa Biskoppen Provsten: »Enkepensionen af Vorbasse-Grene bliver i Betragtning af Omstændighederne og paa Grund af begge Parters frivillige gjorte Tilbud fastsat for Eftertiden saaledes: Hun nyder 5 Tdr. forsvarlig god Rug, og om Rugen falder i Prisen under 3 Rdlr. pr. Td., da 6 Tdr. Rug, og 15 Rdlr. i Penge samt 20 Pd. Ost eller i det mindste 1 Rdlr. i Penge derfor aarlig — —«.

Provst Sølling, som varmt forsvarede Madam Nexøe, havde iøvrigt tidligere selv omtalt hende paa en mindre rosende Maade. Da hun den 16. Juni 1794 havde klaget til Biskoppen over Hr. Treu, som hun foregav skyldte hende Pension af Vorbasse Kald, skrev Hr. Sølling til Biskoppen: »Jeg kan ikke noksom forundre mig over, hvorledes Mad. Nexøe endnu vedbliver med sin Klage«, — — og han kaldte hende »den altid klagende Enke«. Hr. Treu gav heller ikke nævnte Enke et godt Skudsmaal, idet han som »Nødsaget Erklæring over ubilligste Klage« skrev: »Den nærige Annecken — nu — fast — for gammel? — Præste-Enke af Vorbasse-Kald? maa formodentlig? — i saa høj en Alder — være aldeles sandse-løs? — da hun paa nye hafver at klage — saa ubilligen, saa ubeviisligen — over mislig Betaling af hendes Pension: — som, til sidste Skjærv, forlængst vedbørlig, men, Gud alene veed!!! møysommelig nok! er hende tilbragt. Hendes gamle Vane er at klage over alle Præster. Hr. Mohr giver hende Penge i Steden for Vahre og han — men ikke hun vinder derved —. Løftet i Vorbasse er helligen holdt. Ej at tale om den lange Henstand med dette uventede Krav, — da jeg nu paa 6te Aar har været Præst her [i Hodde].

For Resten er Klagen ikke engang Svar værd, end sige Penge, dersom den ikke |: efter gammel stiel :| var adresseret til Ribe-Bispe-Residence«.

Biskoppen svarede, at han ikke kunde give Mad. Nexøe Medhold, hvis hun ikke skaffede Beviser.

I Vorbasse-Grene Kirkebog har Hr. Müller optegnet følgende, som vidner om hans Samvittighedsfuldhed og tillige giver forskjellige Oplysninger:

»Da Greene Sogns Beboere især have ved min Ankomst hertil ført fornærmelige Klager over min Formands Forsømmelse i at komme til Greene de bestemte Tider, saa har jeg besluttet, da nok det Meeste er Snak og Bagtalelse, at anføre hver Dag, jeg ikke kommer til Greene Kirke, og Aarsagerne dertil, Neml.:

1795.

Dom. 23. p. Tr.: Blev jeg hiemme, fordi min Kone var i Barns Nød, som jeg ikke troede da at burde foilade, om Nøget skulde indløbe, hvortil mine Eeneste Heste og Vogn udfordredes.

Müller¹⁾.

Dom. 1. Adv.: Blev jeg og hiemme. — Aarsagen var: en stoer Snee var fulden, saa at 4 Heste udfordredes, om jeg ellers skulde kommet hjem ved Dagen til sidst Tieneste her, hvor der var bestilte Forretninger, og jeg har kuns 2 Vogn-Heste. — Desuden saa det ud til stærk Sneefog, som og faldt om Formiddagen, der havde gjort min Tilbagekomst farlig.

Dom. 3. Adv.: Var fuldet om Natten en stoer Snee, som tilligemed Jordfog og tyk Taage gjorde, at jeg blev hiemme.

1796.

Søndagen efter N. Aar blev jeg hiemme, saasom det om Morgenen, efterat det om Natten havde stormet stærkt med kyselige Regn og Hagel-Byger, endnu stormede og saae ud til samme Byge-Veyr. Jeg maae dog oprigtig tilstaae, at jeg op paa Dagen

---

1) Saaledes underskrevet omtr. hver Gang.

fortrød det, da Himmelen blev klar, og beroede alleene ved Stormen.

Dom. Invocavit sneede det med halv Storm, derfor jeg og blev hiemme.

Langfredag var det fuld Storm, idelige Snee-Byger, og jeg var ikke ret frisk.

Dom. 6. p. Pasc. var jeg syg.

Dom. 9. p. Tr. var det Torden Veyr med idelige stærke Byger, og en nogen Tiid haft Lænde-Piine havde endnu ikke gandske forladt mig.

Dom. 1. Adv. var det et haardt Veyr, der saae ud til Snee-fog, og jeg var ikke frisk.

Dom. 4. Adv. var Veyen ufremkommelig formedelst Sneefog.

1797.

Nyt-Aars Dag var det ufremkommelig, sær over Greene-Aae, hvor ingen Broe er, som var ønskelig at maatte blive paalagt Greene-Beboere.

Dom. 2. p. Epiph. var mig umuelig at komme til Greene, saasom jeg havde faaet et Hull ved Ankel-Koen paa det Eene Been.

1ste Onsdag i Faste var jeg syg, saa jeg end ikke kom i Waarbasse Kirke.

Dom. Reminisc. var jeg ikke bleven saa frisk, at jeg turde vove mig til Greene.

2. Søndag efter Paaske var jeg syg.

Dom. 24. p. Tr. var det Sneefog.

Dom. 2. Adv. kunde man ikke komme over Greene-Aae, og Veyen var næsten ufremkommelig.

Dom. 4. Adv. var det stærk Sneefog.

Dom. p. Nat. var det saa tykt i Veyret, at Man ikke kunde see en Haand for sig.

1798.

- Dom. 1. p. Epiph. var det meget stærk Skridtføre, saa jeg kunde ikke komme frem.
- Dom. 2. p. Epiph. var det et bedrøveligt Veyr, saa at der i Waarbasse Kirke var ikke meer end 13 Menisker, alle her af Byen.
- Dom. Esto Mihi var det et overmaade stærkt Sneefog.
- Dom. 14. p. Tr. var jeg syg, og det var desuden et bestandig Væld-Vande.
- Dom. 24. p. Tr. havde den uventede Frost gjort stærk Skridtføre, og mine Heste vare ikke skiærpede.
- Dom. 1. Adv. gjorde jeg Messefald, saasom jeg i disse korte Dage for tiltagende Skrøbelighed ikke aarker at gjøre den lange Reyse og 2de Prædikener.
- Dom. 3. Adv.: Ligesaa, det var desuden Iislag heele Dagen.

1799.

- Sønd. efter N. Aar var jeg af foranførte Aarsag ikke i Greene.
- Fastelavns Søndag var det et saa skrækkeligt Fog og Knog, at endog intet Menniske kunde komme her i Waarbasse Kirke.
- Første Søndag i Faste kunde jeg ikke komme til Greene for Sneedriver.
- Første Onsdag i Faste ligesaa.
- Anden Søndag i Faste fygede og knygede det saa, at endog ingen kom til Waarbasse Kirke.
- Anden Onsdag i Faste kom end ingen til Waarbasse Kirke, saa at jeg maatte gaae hjem igien uden at forrette noget.
- Tredie Søndag i Faste var det tøet, saa at det var umueligere end før at komme igiennem.
- Tredie Onsdag i Faste ligesaa.
- Fierde Onsdag i Faste turde jeg ikke begynde derpaa, saa-

som jeg Søndagen forhen med største Fare havde vovet mig ved mange Omveje til Greene. NB. Nøer-Søe var voxet saa høit, at jeg ikke kunde komme forbie den, og Greene-Sande og Aae vare u-frem- og overkommelige.

2den Pintze-Dag maatte jeg til Heinsviig i Vacancen.

Trinitatis Søndag var det et jammerligt Veyr, og mine Heste kunde ikke trække mig frem, om jeg ellers ikke skulde miste dem, da de ere i en ynkværdig Tilstand.

Fra Mortens Dag og til Nye-Aar har jeg maattet alternere med Tienesten i Waarbasse og Greene.

1800.

Ligeledes fra Nyt-Aar til Sexagesima.

2den Onsdag i Faste var jeg hiemme, fordi jeg var ikke frisk.

Midfaste Søndag var det stærk Sneefog, saa at Knud i Knorrebørre, der havde lovet at befordre mig, blev hiemme. Jeg altsaa og.

Marie Bebudelses Dag maatte jeg til Auctionen i Høyen¹⁾.

Dom. 1. p. Tr. havde jeg en stærk Diarrhoe, saa at jeg endog ikke kom i Waarbasse-Kirke, dog maae jeg tillige anmærke, at det var et overmaade regnende og stormende Veyr, saa at Degnen, der var i Moesgaard, ikke kom derfra før Kl. 4¹/₄ om Eftermiddagen, og ikke flere ved Kirke end Byens Folk.

Dom. 22. p. Tr. var jeg syg og turde ikke vove mig ud i vedholdende Væld-Vande.

Herefter, som sædvanlig, alterneret med Tjenesten formedelst Alderdoms Skrøbelighed.

---

1) Auction i Høyen Præstegaard 31. Marts 1800.

1801.

Af samme Aarsag ligeledes alterneret til 3die Søndag efter hell. 3 Konger.

Dom. Septuages. var det et jamm. l. Veyr og ufremkommelig Føre, saa jeg ikke kom til Greene, i Waarbasse, hvor der var først Tjeneste, indfandt sig kuns 8 Mennsker, og til Folketællingen udeblev de af Vester-Sognet, som vare tilsagde at møde.

Første Søndag i Faste kunde ingen komme imellem Byer for Fog og Knog.

Midfaste Søndag ikke heller.

4de Søndag efter Paaske maatte jeg lade reyse min Eene Hest, saa jeg havde intet at kiøre med.

18de Søndag efter Trin. havde jeg intet at kiøre med og kunde ingen Befordring faae.

Herefter blev, som sædvanlig, fra Allehelgens Dag alterneret med Tjenesten.

4de Søndag i Advent var falden saadan Snee, at den, der havde lovet mig at kiøre mig til Greene, blev borte, saasom Veyen var ufremkommelig.

1ste Juule Dag var det vedbleven at falde saa megen Snee, at ingen fra Donslund, Riisbøl og de øvrige Vesterste og Sønderste Steder kom her til Kirke, følgelig jeg ikke heller til Greene.

2den Juule Dag kiørte jeg til Waarbasse Kirke; men intet Mske indfant sig endog ikke her fra Byen.

Dagen derpaa tæde og regnede det, saa der var kuns nogle faae af Byen her i Kirke og deriblant alleene 2 Fruentimmér ligesom første Helligdag.

1802.

Indtil Kyndelmisse var ligeledes Messefald.

2den Onsdag i Faste, da jeg kom her af Waarbasse Kirke,

fik jeg saadan Piine i mit høyre Øre, at jeg kunde ikke tænke paa at reyse til Greene.

4de Onsdag i Faste drog jeg efter først Tjeneste paa Vogn til Greene; men en feberagtig Kulde, som overfaldt mig, forarsagede, at jeg vendte, før jeg kom til Nør-Søe.

Dom. 6. p. Tr. var jeg end ikke i Waarbasse Kirke, thi Løverdagen fik jeg saadan Colick og Mave-Smerte, at jeg maatte consulere Doctor Friedsch ¹⁾ i Ribe ved en Exprese.

Dom. 7. p. Tr. var jeg heller ikke i nogen af Kirkerne; thi Sygdommen var krøbet ned i Beenene, saa at jeg ikke kunde faae Støvler paa &c.

Dom. 8. p. Tr. fik jeg et Par Laante Støvler paa med stor Møje og var i Waarbasse Kirke; men det var med Nød, at jeg kunde udføre Prædiken deri; kom altsaa ikke til Greene.

Dom. 9. p. Tr.: Med megen Møye fik jeg forrettet Tjenesten i Waarbasse; men til Greene at komme var mig umuelig.

Vorbasse-Grene var et besværligt Embede, langt var der til Annexkirken, vist mindst 5 Fjerdingsvej, og Vejene vare daarlige, ja mangen Gang ufremkommelige. Müller var ca. 52 Aar gl., da han fra det lette Embede paa det frugtbare og smukke Bogø med den ene Kirke, som ligger lige ved Præstegaarden, kom ud til de to Kirker paa Heden. Alligevel gik det rigtig godt de første Aar. Beboerne vare meget tilfredse med ham, thi han var snaksom og ligefrem, og ved deres Gilder forstod han ret at sætte Liv i det hele. Hvad de navnlig forbausedes

---

¹⁾ Andreas Frausing Fridsch, 1772 Dr. med., s. A. Physikus i Ribe, † ^{19/12} 1807.

over, naar de besøgte ham, var, at han godt kunde sidde og skrive og samtidig tale med flere. At han skrev en sjælden smuk Haand, kan endnu ses bl. a. af de af ham førte Kirkebøger, som alle ere i Behold, og af »Justice Protokol for Jerlou-Slaus Herreds Geistlige Jurisdiction« — han var nemlig Assessor og Skriver i en Provsteret, som var nedsat over den forfaldne Degn Neuchs i Højen (jfr. Vejle Amts Aarb. 1909, S. 132 ff.). Pastor Müller var ogsaa en dygtig Prædikant, og han rostes endnu for 40 Aar siden for sin mageløse Messen. I sin Forkyndelse brugte han — har en af hans Confirmander fra 1801, Peder Christensen (Donslund), fortalt — ofte Bønnen:

Dig, o søde Jesu, bede vi:
Lad din Aand vor Gjærning helliggjøre,
Og ved din egen Almagts Haand
Vor Afmagt Hjælp tilføre.

Saa skal vor Gjærning priselig
Ved dig alene blive,
Og du af Naade Himmerig
Os skænke skal og give¹⁾.

Efter Müllers Død skrev Provst Sølling om ham, at han »var en agtværdig Præste-Mand i sit Embede og Guds Huus, men tillige en fattig Mand i sit eget Huus«. Som han tidligere havde kjæmpet med Fattigdom, saaledes maatte han fortsætte dermed i Vorbasse. Noget hjalp det vel, at Beboerne »vare gode ved« Præstens; »de vidste, at de bleve godt tracterede, naar de kom i Præstegaarden«! tilføjede Meddelerinden. Men smaat havde de det, som det ogsaa fremgaar af Dag-

¹⁾ Efter de to sidste Vers af Kingos Psalme »Min Sjæl, om du vil nogen Tid«.

bogen; naar han saaledes i Aaret 1801 skrev, at han maatte lade sin ene Hest rejse, har det nok været Penge-mangel, som nødte ham dertil. Familien var stor, og Husmoderen havde ikke let ved at spare. I de sidste Aar gik det ogsaa ned ad Bakke med Müllers Helbred, som jo allerede, da han var paa Aggersø, var mindre godt, og da han 9. S. e. Trin. 1802 »med megen Møye« forrettede Tjenesten i Vorbasse Kirke, prædikede han sagtens for sidste Gang. I Kirkebogen hedder det: [1802] »d. 25. Octbr. † og 2. Novbr. begr. Præsten Hr. P. Müller i Vorb. gl. 59 Aar, død af en Pleures tilligemed Brystvattersot«. Han blev begravet syd for Vorbasse Kirke, nærmest Muren og lige ud for Chorbuen. I »Berlingske Tidende« for 1802 (Nr. 90) blev hans Død bekendtgjort saaledes:

»Afvigte Mandag Aften den 25de October døde min elskelige Mand, Provst Wulf Christopher Müller, Sognepræst for Vorbasse og Greene Menigheder i Ribe Stift. Vort kierlige Ægteskab i 22 Aar var velsignet med 12 Børn¹⁾, hvoraf 6 efterlevende med mig begræde Tabet af den retskafne Ægtefælle og Fader.

Vorbasse Præstegaard, den 28de Oc[to]ber 1802.

Inger Marie Müller, født Berg«.

¹⁾ Disse vare:

- I. John Madsen Müller, f. i Pedersborg ^{27/5} 1781 (»Herre Jesu, hør mine Sukke for ham! Lad mig og beholde Moderen!« hedder det i Faderens Tegnebog). G. i Vorbasse ^{30/6} 1810 m. Ane Pedersdatter, f. i Skjødebjerg, Vorbasse Sogn, ^{27/8} 1788, en Datter af Gaardejer Peder Christensen og Else Pedersdatter (jfr. S. 21 f.). — De ejede Vejgaard ved Vorbasse, hvor han døde ^{10/11} 1841; hun, som døde samme-steds ^{26/3} 1874, havde megen historisk Sans og bevarede indtil sin høje Alder en god Hukommelse.
- II. Helene Cathrine Marie Müller, f. i Pedersborg ^{22/9} 1783 (»Herre Jesu, bøn hør mig for hende og de andre for dit

Enken ansøgte om at beholde Embedets Indtægter indtil Eftermandens Kaldsbrevs Datum. Ansøgningen, som blev anbefalet bl. a. af Biskoppen, der kjendte Ansøgerindens »jammerlige Tilstand med hendes uopdragne Børneflokk«, blev bevilget, og hun fik saaledes Embedets

-
- hellige Navns Skyld!«). G. ¹) m. Rasmus Frederiksen Legarth, ²) m. Antoni Ottosen. Havde en Gaard i Gejsing, Andst Sogn.
- III. John Berg Müller, f. paa Aggersø ³¹/₁₀ 1784 (»Herre Jesu, hjælp! Herre Jesu, lad alting nu og altid vel lykkes!«). G. m. Christence Nielsdatter. Havde i flere Aar en Gaard i Suderkrog, S. Vejrup Sogn.
- IV. Else Cathrine Hansteen Müller, f. paa Aggersø ¹⁴/₅ 1786 (»Forsonere! tænk paa os alle i Naade til det bedste! Amen!«). G. m. Smed Johan Christoph Detlef Drews i Tønder.
- V. Maren Birgitte Müller, f. paa Aggersø ¹¹/₃ 1783 (»O Herre, hør! o Herre, fuldgjør!«). G. m. Papirmagersvend Hendrich Lange.
- VI. Birthe Marie Müller, f. paa Aggersø ²¹/₂ 1790, † ibid. ¹⁴/₃ s. A. (»Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!«).
- VII. Birthe Marie Müller, f. paa Bogø ²⁰/₄ 1791 (»Herre Jesu, hjælp!«). † ibid. ²⁴/₁₁ 1792 af Kopper (»Herre, du véd bedst, hvad os tjener!«).
- VIII. En dødfødt Datter, f. paa Bogø ²⁰/₂ 1793 (»Gud være lovet, som sparede Moderen!«).
- IX. Ane Müller, f. paa Bogø ²⁶/₈ 1794, † ibid. ²/₁₀ s. A. (»Hun blev henrykt, at Ondskab ikke skulde omskifte hendes Forstand, thi du, Herre, havde hende kjær« [jfr. Visd. 4, 10—11]).
- X. Ole Hersætter Müller, f. i Vorbasse ⁸/₁₁ 1795 (»Herre Jesu, erbarme dich meiner!«). † ibid. af Ormefeber ²⁴/₂ 1802.
- XI. Birthe Marie Müller, f. i Vorbasse ³/₁₀ 1797 (»Gud være lovet!«). G. ¹) m. Hoboist, senere Økonom Just Johansen Oppenhagen i Kjøbenhavn, ²) m. Rasmus Petersen.
- XII. Ane Müller, f. i Vorbasse ²⁹/₁₀ 1799, † ibid. ¹³/₁ 1800.

Indtægter indtil 7. Januar 1803, da Eftermanden (Wandall) blev kaldet.

Den 9. Aug. 1803 holdtes der »paa Forlangende af Præsteenke Madame sl. Müllers og Laugværge Hr. Købke« [i Egtved] Auction i Vorbasse Præstegaard. Der solgtes for ialt 552 Rdl. Bøgerne (97 Numre og 2 Bundter) kostede 9 Rdl. Enken købte bl. a. Stueuhret¹⁾ for 8 Rdl. » Mk. 4 β. Hr. Wandall gav 24 Rdl. for en Jern-Vindovn, som var vurderet til 12 Rdl., 25 Rdl. 3 Mk. 8 β for en beslagen Postvogn og 1 Rdl. 2 Mk. for et »god Raad Jern«. Pastor Bergenhammer i Verst købte en Baad for 1 Rdl. 1 Mk. 3 β. Af Creaturer solgtes: 1 rødbrøget Ko . . 19 Rdl. » Mk. 8 β, 1 hvidbrøget do. . . 18 Rdl. » Mk. 11 β, 1 sort do. . . 14 Rdl. 5 Mk. 15 β, 1 sortbrøget do. . . 12 Rdl. » Mk. 1 β, 1 sortbrøget Kvie . . 15 Rdl. 3 Mk. 9 β, 1 graa Hest . . 36 Rdl., 1 sort Hoppe . . 16 Rdl. 3 Mk. » β.

Den 26. Septbr. 1803 ansøgte Enken fra Vorbasse Præstegaard om en aarlig Pension af Postkassen: »Saare beklagelig var det for mig, at Døden bortrev min elskelige Mand; men sørgeligere, at han, efterat have kjæmpet med Fattigdom i dette lidet Levebrød, og været Fader til 12 Børn, skulde efterlade mig i Fattigdom og kummerfuld Udsigt for det daglige Brød med 6 umyndige Børn og en næsten udlevet Moder af den afdøde. — Jeg kalder det stor Lykke, naar Altings Salg kan betale min afdøde Mands Gield, at han i Graven maa hvile som redelig Mand; men jeg og mine skal dele Brødet med end een Enke paa Kaldet, til hvilken min Mand ydede denne Afgift i mange Aar. Aldrig var min Mands

---

¹⁾ Et Ottedagsværk, lavet af John Meredith, som 1664 blev Mester i London. Uhret gaar godt endnu.

Evne som Ønske at indsætte for mig i den almindelige Enkekasse, og hvorfra skulde vi tage det, som manglede Alt uden Børn? —

O tilgiver, høie Herrer! at jeg underdanig anraaber om aarlig Understøttelse af den kongelige Postkasse til mig og mine mange medlidende. Min Nød er stor, mine Udsigter rædsomme. Min Skjebne kan kun forlindres og formildes; den vil altid være tung, og hvad Under da, om jeg tillidsfuld haaber en naadig Understøttelse«.

Hr. Wandall skrev:

»Den hellige Pligt at hielpe Enker og Faderløse byder mig paa det ivrigste at anbefale ovenstaaende underdanige Ansøgning. Sandhed befaler mig at bevidne den stakkels Enkes sørgelige, ja yderst trængende Omstændigheder; af hendes 6 levende Børn ere slet ingen i nogen Maade forsørgede, men selv saare trængende til Understøttelse, det yngste af dem er kuns 6 Aar gammel, hvorledes skal da denne arme forladte med hendes Faderløse vove at tænke paa Fremtiden. O høye Herrer, tilgiver, at ogsaa jeg anraaber Deres Godhed for hende; Retsskaffenhed og en ædel Moralsk Karakter fremlyser af hendes hele Vandel, som enhver, der kiender hende, vil kunde bevidne; o ja, hun er sandelig baade trængende og i enhver Henseende værdig til Understøttelse, hvortil hun paa det beste anbefales — —«.

Provst Sølling anbefalede hende saaledes:

»Den sørgelige Forfatning, i hvilken forbenæfnte fattige Præste-Enke, Inger Marie Müller, befinder sig, kand ey andet end røre enhver, der kiender, hvor hardt hun trykkes og nedbøyes af nagende Bekymringer for det Nødtørftige til sig og 2de uopdragne Børn. Hendes Sl. Mand var en agtværdig Præste-Mand i sit Embede og Guds Huus, men tillige en fattig Mand i sit eget Huus.

Som Skifte-Forvalter efter denne Afdøde kand ieg bevidne, at der bliver lidet eller intet tilovers, naar Gælden er betalt. — Pensionen af dette lidet Kald, som skal deeles mellem 2de Enker, er og saare ringe og ubetydelig. — Af den almindelige Enke-Kasse har hun intet. — Intet har hun arvet, og ingen Udsigter haves til nogen Arv for hende i Tiden. Ey heller har hun Venner, Slægt eller Paarørende, fra hvilke hun i mindste Maade har nogen Hielp at vente, saa denne dydige Kone kand med Sandhed siges at være ret en fattig, Trængende og Nødlidende Enke. Maatte hun derfor naadigst forhielpes til at nyde en Aarlig Understøttelse, 50 Rdl., af den Kongelige Post-Pensions-Casse, ville hendes Kummer og Nød derved lindres, og Enhver Medlidende derover glædes«.

Stiftamtmanden anbefalede hende til at faa en aarlig Pension af 30 Rdl., og et saadant Beløb blev hende ogsaa tilstaaet.

Senere blev hendes Pension af Postkassen flere Gange forhøjet.

Den 16. Maj 1811 ansøgte hun fra Kieldkiær-Huus i Bredsten Sogn om et Tillæg til Pensionen: »da de ideligen tiltagende høje Priser paa Livets allerførste Nødvendigheder, Huusleje, Føde og Klæde, stedse forværre mine Vilkaar og gjøre mig det saa saare tungt at slaae mig igjennem end med sparsomste Huusholdning — —«.

Den 29. Januar 1819 søgte hun fra Vejle om et Tillæg til Pensionen: »— — De nærværende dyre Tider gjøre mig det vanskeligt endog med sparsomste Huusholdning at komme igjennem, da Huusleie, Ildebrændsel, Føde og Klædningsvare og andre saadanne Livets Fornødenheder endnu immer vedblive at være i høi Priis især i Kiøbstaden. Saa meget trangere ere desuden mine Vilkaar, da moderlig Kjerlighed overtaler mig til at dele mine Smuler med en Datter og hendes 2de smaae

Umyndige. Denne min Datter er vel gift; men hendes Mand maae, som Papiirmagersvend, søge sit Brød ofte langt fraværende, saa han kun lidet kan understøtte hende. Saavel min Datter som jeg stræbe vel at fortjene noget til Hjælp ved Syning og andet saadant Fruentimmerarbeide; men da den herskende Pengemangel byder Folk overalt at indskrænke sig, saa er der kun lidet at fortjene ved saadanne Arbeider, og ofte angribes jeg af Svagelighed, saa jeg ikke kan virke og arbeide, som jeg gjerne vilde — —«.

Den 5. Marts 1822 skrev hun — ligeledes fra Vejle — i en Ansøgning: »Efterat min Mand havde været Religionslærer i 24 Aar, — — døde han — — fra mig og 6 smaae Børn og efterlod mig ingen Formue men — Gjæld; saa jeg, deels for at betale samme og deels for at underholde min gamle Svigermoder¹⁾, mine 6 Børn og mig selv, blev nødsaget til at sælge det ubetydelige og uundværlige Boehave, som jeg ejede. I Enkekassen var intet indsat for mig, og en Præste-Enke var forud paa Kaldet, derfor fik jeg kuns i de 4re Aar, hun levede efter min Mands Død, Aarlig 8 rdl. og 2½ Tønde Rug, siden faar jeg Aarlig 16 rbd. og 5 Tønder Rug samt 32 Specier — — af Postkassen. Dette alt har næppe kunnet tilstrække til Huusleje og Føde. Klæder og Ildebrændsel har jeg hidindtil været nødsaget til at fortjene med mine Hænder. Men nu da jeg er 64 Aar og svag, erfarer jeg med Kummer, at de 16 Specier skal

---

1) Efter sin Søns Død boede denne en Tid hos Skolcheider A. N. Donslund i Vorbasse, hvor hun imidlertid følte sig noget ensom; »det var«, sagde hun, »som sad hun i Blaataarn«! Siden boede hun sammen med Svigerdatteren; tilsidst opholdt hun sig hos en Gaardmand i Surhauge, Brørup Sogn, hvor hun døde en Morgen, hun sad og drak sin Kaffe. Hun blev begravet paa Brørup Kirkegaard den 13. Septbr. 1807.

Aarlig fradrages i denne Pension, fordi min yngste Datter er over 18 Aar. Allernaadigste Konge! med den hidtil hafte Pension har jeg kummerlig kunnet afhjælpe Livets første Nødvendigheder, fordi jeg med mine Hænder har fortjent noget; men nu kan jeg som 64 Aar gammel og Sygelig indtet fortjene, men behøver Oppasselse, og dersom jeg skal miste 16 Specier Aarlig af Pensionen, vil jeg komme til at lide stor Mangel — —«.

Sognepræst Friis skrev paa Ansøgningen: »-- — Hun er en honet gammel Kone, — — men yderst fattig og nu ved Alder og Svækkelse sat ud af Stand til at erhverve som forhen ved flittige Haandarbejder. Hun har ingen Familie, som kan soutenere [s: understøtte] hende, thi hendes 6 opdragne Børn ere tilsammen trængende selv — —«.

Hun fik dog kun bevilget et Tillæg af 20 Rdl. Men 8. Aug. 1823 ansøgte hun atter fra Vejle om at faa Pensionen forhøjet til 64 Rdl.: »— — er en aldrende Enke og er i ringe Formuesomstændigheder samt i den senere Tid svagelig af Helbred. — — Vel har jeg Børn og Familie i Danmark; men ingen af disse ere i den Forfatning, at jeg fra dem kunde erholde nogen Understøttelse, og som barnfød i Frederichsstad i Norge kan jeg, da mit Fødeland ei længere er under Deres Majestæts allern. Kongelige Regjering, nu mindre vente Hielp fra nogen af mine Paarørende der — —«.

Efter at have flakket vidt omkring, kom Madam Müller tilbage til Vorbasse og fik Ophold hos sin Søn i Vejgaard. Her var mange Børn og smaa Kaar; den gamle Præsteenke var godt kendt med begge Dele. Hun, som havde gaaet meget igjennem med sine egne Børn, tog sig ogsaa kjærligt af sine Børnebørn og var afholdt af disse.

En af Sønnens Døtre har fortalt, at da hun og Far-

moderen en Dag kom hjem til Vejgaard fra en Tur, gik den gamle hen til Havediget og afbrød to Stikkelsbærgene; idet hun derpaa sagde: »Se her, lille Karen! her sætter jeg to Grene, dem skal du have at huske mig ved, naar jeg er død,« stak hun dem ind i Diget. »Stikkelsbærrisene« groede, og Karen glemte ikke sin Farmoder.

I den Tid, Præsteenken opholdt sig i Vejgaard, hvor hun levede et stille Liv, talte hun tit om sit Fødeland Norge; hun fortalte saaledes, at man der satte Kornneg op i Træerne til Fuglene Juleaften, at man bagte Havrekage osv.

Hun døde af Kræft i Brystet den 21. December 1825 og blev den 29. December begravet ved sin Mands Side. Paa deres Grave bleve der næppe sat noget Mindesmærke; men disse bleve dog i mange Aar holdte vedlige, og i hans Grav er der ikke siden jordet nogen¹⁾.

Ogsaa jeg, som i min Barndomstid med Opmærksomhed lyttede til min Farmoders Fortælling om Pastor Müllers, var da stundom med til fra Vejgaard ad Kirkestien, som kjønt slyngede sig over Agre og igjennem Kornmarker, at gaa op at pusle ved Gravene. Senere har jeg paa anden Maade lært disse mine Oldeforældre endnu bedre at kjende, og jeg er taknemmelig for, at jeg her har kunnet sætte dem dette Minde.

---

¹⁾ Den nuværende Præst i Vorbasse er den 15de (17de, hvis Clasen og Møller, som boede i Verst, medregnes) efter W. C. Müller — Wiberg har i sin Præstehistorie (III, 621) glemt at medtage C. N. Vilstrup (7/7 15, o. 31/8, Borris-F. 2/6 19) —, og ingen af disse er afgaaet ved Døden i Vorbasse, hvor der saaledes i over 100 Aar ikke er død nogen Præst.